FOR CLASS USE ONLY - COPYRIGHTS PROTECTED

"המורה לעברית", מאת מאיה ארד

1

It wasn't a very good time for Hebrew.

היא גמרה להקליד את המילים שהתרוצצו בתוכה משך שבועות. עכשיו הביטה בהן ולא הייתה מרוצה. זה בסדר? ככה כותבים?

It was not a very good time for Hebrew, ניסתה שוב. עכשיו הייתה מבולבלת ולא יכלה להחליט. מה יותר טוב? איך אומרים? כמעט ארבעים וחמש שנה היא חיה כאן ועדיין היא לא יכולה לכתוב משפט פשוט.

It wasn't a very good time for Hebrew, החליטה, אבל אחרי המשפט הזה הפסיקה לכתוב וסגרה את המחשב. כך או כך, זה לא היה זמן טוב לעברית. כשהגיעה לכאן, בשבעים ואחת, אז היה זמן טוב לעברית. כשהייתה מספרת שהיא מישראל הביטו בה בהערצה. מלחמת ששת הימים הייתה טרייה עדיין בתודעה. אפילו מלחמת השחרור חיה אז בזיכרונם של המבוגרים. ומלחמת יום כיפור שבאה שנתיים אחר־כך הביאה איתה עוד גל של אהדה. הכיתות שלה בבית־הכנסת היו מלאות. הורים רצו שילדיהם יוכלו לפטפט בעברית, לא רק לשיר את התפילות. היה ביקוש גם לכיתה למבוגרים. כולם רצו לדעת כמה מילים לפני הביקור בישראל. לשיר את השירים החדשים. היא זוכרת איך שרה להם, מלווה את עצמה בגיטרה, עוד תראה עוד תראה כמה טוב יהיה בשנה בשנה הבאה. הם שרו איתה, מהססים קצת עם הבתים אבל מצטרפים לפזמון. בבית־הספר היהודי התחננו שתקצה להם כמה שעות. שנה לאחר מכן כבר לימדה שם במשרה מלאה. ובשבעים וחמש הגיע בְּרוּס, ואחרי ששמע עליה שבחים מכל מקום אפשרי הזמין אותה ללמד קורס בעברית למתחילים באוניברסיטה...

אבל עכשיו לא זמן טוב לעברית. ההרשמה, שהולכת ומידלדלת כבר כמעט שני עשורים, פחתה עוד יותר בשלוש השנים האחרונות. פחות ופחות סטודנטים יהודים נרשמים ללימודים כאן, וגם אלה שמגיעים לא תמיד בוחרים בעברית. וגם המצב לא עוזר, כמובן. קשה מאוד למכור היום את ישראל. זו לא הארץ הקטנה, הצעירה, מלפני ארבעים וחמש שנה. וגם היא כבר מזמן לא הצעירה החייכנית שהגיעה לכאן עם צמה עבה בצבע נחושת מונחת על כתפה וסיפרה לסטודנטים המרותקים סיפורים על מסע מים לים ועל מחנה העבודה בקיבוץ ועל העוזי שֶׁירתה בו כששירתה בצה"ל. הם הביטו בה בהערצה כשסיפרה להם: אני נולדתי יחד עם המדינה! הייתה אז גאווה אינסופית. גאווה במדינה, גאווה בעצמה. שתיהן צעירות כל־כך, וכמה הספיקו כבר! היא קירבה אליה את התמונה שמונחת על שולחן העבודה שלה, נתונה במסגרת כסופה שקיבלה מתנה מהתלמידים: המחזור הראשון של תלמידי העברית שלה כאן. עם כמה מהם היא בקשר עד היום. ארבעים שנה עברו, והיא זוכרת כל אחד מהם: אלן ושילה ורייצ'ל ואייבי ודיוויד ודייב... ומי זאת? כן, טובי. גם אחותה הקטנה למדה אצלה. רות. אחד־אחד היא מזהה אותם בתמונה, מחייכת לעצמה כשהיא מסתכלת בהם מקיפים אותה, נדחקים אליה. היא במרכז, קורנת, בחולצה רקומה וסנדלים תנ"כיים, נראית בת גילם של התלמידים. אפילו לה קשה לזהות את עצמה בתמונה.

כשהיא מביטה במראה בשירותי הנשים, רגע לפני השיעור הראשון שהיא מלמדת השנה, היא רואה שיער קצר, לא מסודר, אפור יותר מחום. אין זכר לגון הנחושת. פניה חיוורים, גם הם כמעט אפורים. נעלמו הלחיים התפוחות, האדומות, ששנאה כל־כך כי שיוו לה מראה של ילדה. שפתיה דקות, מהודקות. היא מרכיבה משקפיים, ועיניה נראות לה קטנות כל־כך מאחוריהן. הגבות כמו נמחקו. איפה היא ואיפה הצעירה בחולצה הרקומה. איפה המדינה הצעירה ההיא ואיפה ישראל. אז, בשנים הטובות, הייתה מארגנת מדי שנה אירוע גדול ביום העצמאות. יום הולדת למדינה. יום הולדת לה. היו שם תמיד בריסטולים צבעוניים שתלמידיה עזרו להכין, עם תמונות ומצגות: חקלאות מתקדמת, תעשייה עתירת ידע, פטנטים רפואיים יחידים במינם, סיוע לעולם השלישי... תמיד נמצאו מתנדבים שניפחו בלונים בצבעי כחול ולבן ותלו דגלונים. נמצא גם מי שנסע להביא פלאפל וחומוס מהמסעדה הלבנונית בעיר הסמוכה. ובכלבו של הירדני הייתה קונה במבה וביסלי וחטיפי מקופלת קטנים. על המדשאה במרכז הקמפוס היו עורכים שולחן מלא כל טוב. היא הייתה מביאה את הטייפ המסורבל, עם כל הקלטות של השירים הישראליים היפים: אריק איינשטיין, חוה אלברשטיין, אילנית.

FOR CLASS USE ONLY
Permission by author

FOR CLASS USE ONLY - COPYRIGHTS PROTECTED

בשנים הטובות השליח של 'הלל' היה מצליח לארגן אפילו גמל, השד יודע מאיפה. מכל הקמפוס היו באים לראות. תמיד היו סטודנטים שהתנדבו לאייש את הדוכן מהצהריים עד הערב. כל מי שעבר שם עצר ליד השולחן, קרא מהבריסטולים, התכבד בבמבה או בשוקולד. גם מי שלא עצר נופף לשלום. ובעיתון האוניברסיטה הופיעה תמיד כתבה קצרה, עם תמונה של הגמל מקושט בסרטים כחולים ולבנים.

היא היססה לרגע, ובכל זאת שלפה שפתון חום עדין וצבעה את שפתיה מול המראה בשירותי הנשים. בעוד כמה רגעים תיכנס לכיתה. כמה פעמים כבר לימדה עברית למתחילים? ארבעים לפחות. כמה פעמים עוד תלמד? כמה שיהיה צריך, ענתה לעצמה וטמנה את השפתון בתיק. אין לה תחליף. מי ילמד כאן עברית בלעדיה? כן, מדי פעם יש לה עזרה. אשתו של סטודנט ישראלי ששמחה לתעסוקה חלקית, או איזו מורה מבית־הספר היהודי שמחפשת שעות נוספות. אבל כולם יודעים: היא העברית באוניברסיטה הזו. בלעדיה אין שום דבר. כמה תהפוכות עברה כאן. כמה שינויים שרדה. מהמרכז לשפות הועברה למרכז ללימודים יהודיים, ומשם לחוג ללימודי המזרח התיכון, שאליו סונף המרכז ללימודים יהודיים לפני יותר מעשור. ברוס עוד היה אז ראש המרכז. הוא דאג לה, שלא תיפגע, שלא יורעו התנאים. להפך. "מה את דואגת מיידלע," צחק אליה - עדיין קרא לה ככה, למרות שכבר הייתה בת יותר מחמישים - "הם לא יכולים בלעדייך. תמיד יצטרכו ללמד עברית, ומי יש להם יותר טוב ממך?"

כן, היא התגברה כבר על קשיים גדולים יותר. כשברוס פרש, לפני שבע שנים, ידעה: זה לא יהיה אותו דבר בלעדיו. כמעט שקלה לעזוב, אבל הוא השביע אותה: שלא תעזי. יחד בנינו את לימודי היהדות באוניברסיטה הזאת. תמשיכי את מה שהתחלנו. אני כאן, הרגיע אותה, לא הולך לשום מקום. תוכלי לבוא להתייעץ איתי בכל עניין, הכי קטן. היא האמינה לו. אבל לפני שנתיים הידרדר מצבה של חנה אשתו, והם עברו לדיור מוגן בשיקגו, ליד הבן הגדול שלהם. ועכשיו, השנה, שוב התהפך הכל. תמר חזרה לארץ, ושלי פרש. שלי היה זה שקשר אותה לאוניברסיטה הזו, האציל עליה ממעמדו, פרופסור להיסטוריה יהודית. ותמר - תמר היא המזל שלי, נהגה לומר לכולם, בייחוד לתמר עצמה. שנים של חיזורים אחרי פרנסי האוניברסיטה, אחרי תורמים בקהילה, הולידו את התקן בספרות עברית ויהודית שנפתח לפני שבע שנים. כמה קשה עבד ברוס בשביל התקן הזה. "זאת המתנה שלי לאוניברסיטה, לפני הפרישה," אמר לה פעם. ותמר אכן הייתה מתנה. היא באה מירושלים, עם בעל ושתי ילדות קטנות, והן נקשרו מייד זו לזו. "את כל־כך מזכירה לי אותי כשבאתי לכאן," אמרה לה פעם, כשישבו שתיהן בחצר האחורית. הילדות שיחקו בדשא והן שתו קפה עם עוגת שמרים במילוי קקאו. "לפעמים אני מרגישה שהגעתי לפה רק אתמול. מי היה מאמין שעברו יותר משלושים שנה."

הם היו עושים חגים יחד, היא ושלי ותמר ואמיר והילדות. היא הייתה ממש כמו סבתא לעדי וענבר, וליותם, שהצטרף אליהן אחרי ארבע שנים. הילדות בכו כשנפרדו ממנה. גם היא בקושי עצרה בדמעות. אבל היא שמחה כל־כך בשביל תמר ואמיר, ידעה כמה קשה להם להיות רחוקים כל־כך מהארץ, מהמשפחות, ואיזה מזל נדיר נפל בחלקם כשמצאו שניהם תקנים בישראל. "בטח, איזה שאלה," עודדה את תמר, שבאה אליה להתלבט, בכל זאת, לא פשוט לעזוב שתי משרות טובות כל־כך. "אם יש לך הזדמנות, תחזרי. אחר־כך לא תמיד אפשר. אני אומרת לך מניסיון." כן, כמה שהצטערה בשביל עצמה, שמחה בשביל תמר ואמיר. "רק שלא ייקחו את התקן," הייתה ממלמלת שוב ושוב, כמין השבעה. "שיהיה לנו פרופסור לעברית."

התפילות שלה נענו. ברוס, ממעמקי הפרישה שלו, הצליח לדאוג שיפתחו את התקן מחדש. רוברט, ראש החוג ללימודי המזרח התיכון, בא להודיע לה במיוחד. היא קצת חששה ממנו כשהגיע אליהם משיקגו והתמנה לראש חוג - בכל זאת, מומחה להיסטוריה ערבית - אבל להפתעתה הוא היה דווקא בסדר גמור. אפילו יותר מבסדר גמור. והיבא, אשתו, שלימדה ערבית במקביל לה, הייתה חביבה ממש. רוברט טרח לעדכן אותה כשפתחו מחדש את התקן ודיווח לה בשמחה על כמות יפה של פניות. הוא גם וידא שתוכל להגיע להרצאות של המועמדים. "יפה מצידו," אמרה אז לשלי. "הוא לא חייב לעשות את זה. בכל זאת, אני לא חלק מהסגל האקדמי." רוברט בא למשרד שלה מייד אחרי הישיבה שבה הוחלט על המועמדים הסופיים למשרה. היא בדיוק ישבה שם עם תלמיד שהחמיץ שבוע שלם של עברית בגלל נסיעה משפחתית לנופש באיים הקריביים ועזרה לו

FOR CLASS USE ONLY
Permission by author

FOR CLASS USE ONLY - COPYRIGHTS PROTECTED

להשלים את החומר. הוא עמד בפתח בפרצוף זורח: "יש לנו שלושה אנשים משובחים. אחד־אחד! We can't go wrong עם אף אחד מהם." בכל זאת ביקשה ממנו שיספר לה קצת, להשביע את סקרנותה, ורוברט אמר שיש מועמדת מישראל, מבר־אילן, ועוד אחת שמלמדת בברנדייס, ויש - כאן עשה הפסקה לא מורגשת כמעט - מישהו מאוד־מאוד מרשים. למד בברקלי. עכשיו בקולומביה. עושה שם פוסט־דוקטורט.

הם באו לביקור, המועמדים, על־פי הסדר שבו מנה אותם רוברט. קודם רקפת מבר־אילן, אחריה קארן מברנדייס, ואחרון יועד מקולומביה. היא הבטיחה לעצמה לבוא בראש פתוח, בלי שום הטיות. הזכירה לעצמה שמדובר בקולגה, פרופסור לספרות, לא בתחליף לתמר. שההחלטה ממילא לא נתונה בידיה. שהיא צריכה לשמוח על עצם העובדה שהתקן מאויש. ובכל זאת, איזה הבדל בין שתי המועמדות לבינו. קארן ורקפת נתנו הרצאות בהירות, העבירו שיעור מצוין לדוגמה, ביקרו בכיתת עברית, אמרו שישמחו לעבוד יחד, בשיתוף פעולה. ויועד... מההרצאה שלו לא הבינה כמעט כלום. את השיעור לדוגמה העביר כלאחר יד, מכוון אל המראיינים שלו, לא אל התלמידים. בפגישה הקצרה שנקבעה להם התנהג כאילו אינו מבין לשם מה נחוץ להם בכלל לשוחח. במשך רבע שעה התאמצה לדובב אותו. סיפרה לו בפירוט על התוכנית לעברית, איך התחילה מקורס וחצי, לפני ארבעים שנה, והיום יש לה אימפריה קטנה, חייכה אליו, אבל הוא לא החזיר חיוך. בכיתה שלה ביקר כמו לצאת ידי חובה. היא הציגה לו את התלמידים שלה: שירה, נוח, סקוט־שאול, לורל־דפנה - "כולם אצלי עם שמות עבריים," הסבירה לו, "מי שאין לו שם שני עברי, בוחר אחד." בגאווה מיוחדת הציגה לו את קוואן מווייטנאם, שלומד עברית כדי להיות מסוגל לקרוא יום אחד בתנ"ך, ואת פייסל מערב הסעודית, בן טיפוחיה, התרומה האישית שלה לשלום בין העמים, לעולם טוב יותר. אבל יועד לא התרשם, ומפייסל, כך נדמה היה לה, היה ממש מסויג.

אלא שכולם דיברו עליו בהתפעלות ובהערכה עצומה. היא חשדה שהיה בהתפעלות הזו יותר משמץ של התבטלות בפני האוניברסיטאות הגדולות, אלה שבשני החופים. זה תמיד הרגיז אותה. מה רע במערב התיכון? זאת אמריקה האמיתית, הלבבית, מסבירת הפנים - היא לא הייתה מסוגלת לשרוד בניו יורק אפילו חודש. אבל היא שתקה, כמובן. מי בכלל שואל אותה. וכשהודיעו לה שבחרו ביועד לא הופתעה. "רק שיבוא," לחשו כולם תפילה חרישית, "שיקבל את ההצעה שלנו..." והיא הנהנה, אבל בלב ביקשה: הלוואי שתבוא רקפת. או קארן. רק לא הוא. הלוואי שיקבל הצעה מפתה בניו יורק, בבוסטון, בלוס אנג'לס, ולא יבוא לכאן. אבל היא ידעה כבר: זו המשרה היחידה בספרות עברית שנפתחה השנה. ואכן, כבר במאי בא אליה רוברט קורן כולו: "אני מספר לך ראשונה כי חשבתי שתשמחי לדעת: יועד ברגמן־הררי הודיע לי עכשיו שהוא מגיע בשנה הבאה!"

כבר אז, כשביקר כאן, הגו כולם את שמו בכובד ראש הרה משמעות. יועד ברגמן־הררי. היא שאלה אותו, בפגישה הקצרה שלהם, מאיפה השם הכפול. כבר התרגלה שבחורות סוחבות על עצמן שני שמות, אבל למה הוא? הוא הביט בה, כאילו שקל אם לטרוח בכלל להסביר לה, ואז פירט שנולד יועד הררי, אבל במהלך הלימודים באוניברסיטה הוסיף לעצמו את שמו המקורי של אביו, ברגמן.

"אבל למה?" רצתה לדעת. אולי היה קשור מאוד לסבא?

"מתוך שלילת שלילת־הגלות," השיב לה, כאילו זה הדבר המובן ביותר בעולם, והיא בהתה לרגע. שלילת שלילת־הגלות. אף פעם לא שמעה על זה. והרי זו הייתה הגאווה הגדולה שלה: היא הייתה אילנה - בדור שרובו עוד היה בתיה וציפי ופנינה, אילנה דרורי - בכיתה מלאה דרוקמן וליפשטט ושמוקלר - וכשהתחתנה הרגישה צביטה של ממש כשהפכה פתאום לאילנה גולדסטין. אם כי עכשיו, אחרי ארבעים שנה, היא כבר רגילה. ובכל זאת ביקשה להבין:

"מה זאת אומרת, שלילת שלילת־הגלות?"

"זאת אומרת שאבא שלי ניסה למחוק את סבא שלי, ואת אבא של סבא שלי, ואת סבא של סבא שלי. ואני רוצה להחזיר אותם, אבל בלי למחוק את אבא שלי. זה כל הסיפור."

היא הביטה בו כאילו גילתה פתאום משהו חדש. "זה יפה, יפה מאוד. סבא שלך בטח שמח," הציעה, ובלב

FOR CLASS USE ONLY
Permission by author

FOR CLASS USE ONLY - COPYRIGHTS PROTECTED

ניסתה: אילנה פריימן־דרורי. לא. לא טוב.

עכשיו, כשהיא יוצאת משירותי הנשים, היא מציצה בשעון: כמעט רבע שעה עד השיעור הראשון. היא יכולה לעבור אצל יועד, לברך אותו ביום הראשון ללימודים. או שהיא יכולה לגשת רגע לספרייה, לברר מה קורה עם שלי. היא קצת דואגת לו, ביום הראשון של שנת הלימודים הראשונה שבה לא יִלַמד יותר. הם הבטיחו זה לזו ששום דבר לא ישתנה, הם ימשיכו לנסוע לאוניברסיטה יחד כל בוקר. פשוט הוא לא ילַמד. סוף־סוף יוכל להקדיש את עצמו למחקר, לספר שכבר כמעט עשר שנים הוא מבטיח לעצמו להשלים, על היהודים במערב התיכון במחצית הראשונה של המאה העשרים. ובכל זאת היא מודאגת. אולי בלי סיבה, אבל היא דואגת לו. וגם מהשיעור שלה היא מודאגת. כן, הירידה בהרשמה לא התחילה היום, אבל השנה רשומים רק שמונה תלמידים בעברית למתחילים. שפל כזה מעולם לא היה לה. אם כי... היא מנחמת את עצמה: הילדים האלה כל־כך לא מאורגנים. הם פשוט שוכחים להירשם. היו שנים שבהן לא נרשם כמעט אף אחד ופתאום הופיעו עשרים איש לשיעור הראשון.

היא מחליטה להציץ באולם הקריאה עם קירות הזכוכית לפני שהיא נכנסת, ובלבה מקווה שלא תמצא שם את שלי. כן, היא יודעת שהוא אוהב להתעכב קצת לפני העבודה, להציץ בעיתונים היומיים, במגזינים - טיים, אקונומיסט, ניוזוויק - אבל עכשיו כבר רבע לעשר, היא השאירה אותו שם לפני יותר משעה, והיא חוששת שמא הוא עדיין שם ועוד לא התחיל לעבוד. היא מרגישה הקלה כשהיא לא מוצאת אותו בין יושבי הכורסאות המעיינים במגזינים, אבל בדרכה לשיעור היא מבחינה בו, עומד בתור לקפה בקיוסק מול הספרייה, כתפיו שמוטות קצת, החולצה המכופתרת בולטת בין בגדיהם של הסטודנטים שמקיפים אותו, רובם גבוהים ממנו בהרבה. חבל: הם היו יכולים לשתות יחד קפה לפני השיעור הראשון שלה. למה לא חשבה על זה? החשק לקפה הולך ומתגבר כשהיא צועדת לבניין על שם מאייר, שהיא קוראת לו עדיין בניין חמישים ושתיים, כפי שקראו לו כאן כשהתחילה ללמד, אבל ככל שהיא מתקרבת לחדר הכיתה מחשבותיה הולכות ומתרכזות בשיעור שלה, ברגע הראשון שבו תיכנס לכיתה. היא למדה כבר: כל־כך הרבה תלוי ברגע הזה. הוא עשוי להכריע כמה מהם יהיו שם גם בשיעור הבא. איך תיראה השנה כולה.

כשהיא נכנסת לכיתה היא עומדת שם רגע, ללא מילים. בחדר יש רק ארבעה תלמידים. לרגע היא תוהה: אולי זאת לא הכיתה הנכונה? אבל היא יודעת היטב שזה החדר: שמונה נרשמו לעברית למתחילים וחצי מהם לא הופיעו. בפעם האחרונה בדקה את מצב ההרשמה אתמול בערב. הם יכלו לשנות את דעתם במשך הלילה... מישהו מיוזע, בגופיית ספורט, נדחק בפתח. סורי, הוא ממלמל, ומתיישב בקצה החי"ת שיוצרים השולחנות. "זה בסדר," היא אומרת, למרות שברור לה שהוא אינו מבין את דבריה. זו השיטה שלה: רק עברית. מהשיעור הראשון. ואז היא מתעשתת, מניחה את התיק על כיסא, את הניירות על השולחן, ומחייכת אליהם חיוך גדול כשהיא אומרת את המילה הראשונה בשיעור הראשון, המילה שאמרה כבר כל־כך הרבה פעמים: "שלום!"

עד סוף השיעור מצטרפות עוד שתי תלמידות. אחת עם לחיים תפוחות, ילדותיות, ושאריות של פצעי בגרות, שנראתה כאילו התקשתה להתעורר הבוקר ובמשך השיעור עיניה שבו ונעצמו מדי פעם; ועוד אחת שהסבירה שביקרה קודם בשיעור אחר, כדי שתוכל להחליט אם היא מעדיפה אותו על פני העברית. גם זה עניין של השנים האחרונות. פעם תלמידים היו נרשמים וזהו. היום קוראים לשבוע הראשון "שופינג ויק". בלי בושה הם עוברים משיעור לשיעור, עושים "שופינג", לראות מה מוצא חן בעיניהם.

את כל הכוחות היא מגייסת להחיות את השיעור. לא קל לנהל שיעור ראשון בעברית בלבד, כשאף אחד מהתלמידים לא יודע מילה. היא סומכת על זה שכמעט תמיד יש מישהו שזוכר כמה מילים בעברית, ממה שלמד בבית־הספר היהודי. לפעמים יש אפילו מישהו עם הורה אחד ישראלי, עם סבתא בארץ. היא מציגה את עצמה, כפי שעשתה כבר ארבעים פעם, ומלמדת אותם את המשפט העברי הראשון שלהם: קוראים לי אילנה. מיי ניים איז אילנה, היא מפרשת. עכשיו הם חוזרים אחריה: קוראים לי קלואי. קוראים לי מייקל. קוראים לי שיילה. התלמידה עם פצעי הבגרות בוהה בה. "קוראים לי..." היא מנסה לעזור לה. "קלייר," משלימה התלמידה סוף־סוף. "קוראים לי קלייר," אילנה מטעימה, אבל קלייר שוב בוהה ולא חוזרת על המילים.

FOR CLASS USE ONLY
Permission by author

FOR CLASS USE ONLY - COPYRIGHTS PROTECTED

בשארית השיעור היא מחלקת להם את הסרגל עם אותיות האל"ף־בי"ת, ללמוד בבית, והם מתאמנים בשיחה זה עם זה: קוראים לי מייקל. איך קוראים לך? קוראים לי שיילה. נעים מאוד. כולם מתקשים קצת עם ההבדל בין זכר ונקבה, אבל קלייר, כך נדמה לה, אפילו לא קולטת שיש הבדל בין השניים.

אחרי השיעור היא לא מתאפקת ועוברת על פני המשרד של יועד. הדלת סגורה. מוזר, ביום הראשון. אבל כשהיא הולכת משם הוא בא לקראתה עם כוס קרטון מכוסה ועיניים חצי עצומות, כמו של קלייר.

"או, שלום," היא קוראת אליו, והוא נעצר ובוחן אותה, כמו מנסה להבין מי היא ומה היא רוצה ממנו.

"אילנה," היא מזכירה לו, "אילנה גולדסטין, המורה לעברית."

סוף־סוף יש איזו הבעה על פניו: "אה, כן. היי."

בן כמה הוא? היא תוהה. כשהגיע לכאן באביב נראה לה צעיר מאוד, בן שלושים בקושי, אבל עכשיו, כשהיא מביטה בו מקרוב, נדמה לה שהזקין בחודשים האחרונים. פתאום הוא נראה לה בגילו של ברק. אולי אפילו בגילה של יעל. גם בחום של סוף אוגוסט הוא לבוש בחולצה מכופתרת. אמנם, לא כמו של שלי. את זה היא יכולה לראות מיד. חולצה מבד איכותי יותר, הדוקה מאוד על גופו, עשויה משבצות קטנטנות בצבע בורדו ולבן. וגם המשקפיים שלו: במבט ראשון הם נראים כמו משקפי קרן שיצאו מהאופנה כבר בשנות השבעים, אבל ברור לה שהמסגרת הזו היא האופנה האחרונה בניו יורק, שהיא נרכשה במאות דולרים בחנות בסוהו, או אולי בווילג', או איפה שהצעירים קונים היום, אין לה מושג. וכאילו שהחולצה והמשקפיים לא מתעתעים מספיק, לחייו מכוסות בזקן בהיר, רך, לא זקן עבות, אבל הרבה יותר מהזיפים שעיטרו את פניו באביב האחרון.

יועד לוגם מהכוס ומעווה את פניו. "חרא קפה."

"בפעם הבאה תלך לקפה מול הספרייה," היא מציעה לו טיפ של מקומיים. רק לפני שנה פתחו אותו, וכל הקמפוס מדבר עליו: כמו בניו יורק, כמו בסן פרנסיסקו, בסיאטל: קלייה עצמית, מיקרו־זנים. היא עצמה ניסתה כמה פעמים והתביישה לומר שהקפה היה לה מר וחמוץ.

הוא זורק את הכוס לפח זבל שעומד בקצה המסדרון. "לשם הלכתי."

"אז מה שלומך?" היא מנסה שוב. "איך עבר היום הראשון שלך כאן?"

כשהוא פותח את פיו לענות לה נפלט לו פיהוק. בסדר, הוא מסנן. אבל ללמד הוא מתחיל רק מחר. "אין לי כוח לזה..." את הפיהוק הזה כבר אינו מתאמץ להסוות.

"כן, זה קשה, בהתחלה," היא מסכימה, ובכל זאת היא מופתעת: כן, גם היא קרובה לפעמים להישבר באמצע הסמסטר, או רגע לפני הסוף, כשהשגרה שוחקת והתרגילים שתיקנה עשרות פעמים משעממים אותה והסטודנטים עם כל התירוצים שלהם, אבל ביום הראשון ללימודים היא מרגישה תמיד חגיגיות והתרוממות רוח, גם היום, אחרי ארבעים שנה. איך אפשר, היא תוהה, להיות כל־כך שחוק עוד לפני שלימדת אפילו שיעור אחד?

"מתי הגעת?" היא מתעניינת.

"לפני יומיים."

היא פולטת צעקה קלה של הפתעה. יומיים לפני תחילת שנת הלימודים!

"היה לי כנס," יועד הוגה את המילים לאט, במאמץ, כאילו הוא מתלבט אם שווה לו להסביר לה למה איחר כל־כך להגיע. "בניו יורק," הוא מוסיף, לאחר מחשבה.

"יופי, יופי. אז רק הגעת," היא חושבת בקול רם. "עוד לא הסתדרת בדירה. זה בטח קשה להגיע ככה ומייד להתחיל ללמד..." וכבר היא מזמינה אותו לארוחת שבת אצלה בבית, ביום שישי הקרוב.

יועד ברגמן־הררי ממצמץ בעיניו, המום, אבל נענה לה.

2

בדרך הביתה היא שואלת את שלי איך עבר היום שלו.

FOR CLASS USE ONLY
Permission by author

FOR CLASS USE ONLY - COPYRIGHTS PROTECTED

"בסדר," הוא עונה. "בסדר גמור." גם הוא, כמו יועד ברגמן־הררי, מדבר לאט, מושך את המילים.

"על מה עבדת?"

על פניו הבעה של ילד שנתפס בקלקלתו. "התחלתי לקרוא מחדש איזה מאמר שקראתי מזמן ואני צריך אותו בשביל הספר..."

"נו?" היא מחכה להמשך.

"כשיצאתי לקפה פגשתי את סוזן מרקוס. את זוכרת אותה?"

"לא."

"הייתה מזכירה אצלנו לפני הרבה שנים. אחר־כך עברה לביולוגיה."

נו, בטח. רק שלי שלה זוכר את אחרונת המזכירות הזוטרות שעזבה לפני שני עשורים.

"יש לה קצת צרות עכשיו." הוא מפרט: גילו אצלה דלקת פרקים. הפסידה הרבה ימי עבודה בגלל טיפולים או כאבים שהשאירו אותה בבית. עכשיו לוחצים עליה לצאת לפנסיה מוקדמת - נמאס להם - למה להם להתעסק עם כל זה כשאפשר לקחת מישהי צעירה ובריאה במקומה? בקולו נאצר כעס. "אבל היא לא צברה מספיק פנסיה - היא יצאה לעבוד רק אחרי גיל ארבעים, כשהילדים גדלו - והיא גם לא יכולה למשוך את המקסימום מביטוח לאומי כי היא רק בת שישים ושלוש. מסכנה: היא כמעט בכתה לי, מה היא הולכת לעשות?"

"אין לה בעל? משפחה?"

"היא גרושה. הילדים לא יכולים לעזור לה. יש להם משפחות משל עצמם. איך האוניברסיטה מרשה דברים כאלה?" שלי שואל באי־אמון, כאילו לא עבד כאן ארבעים שנה, כאילו הוא לא יודע שככה זה, העולם הזה. הוא לא מפרט את מה שמובן לה מאליו: יום העבודה שלו התמסמס כולו מפני שבמקום לחזור לספרייה נשאר לנחם את סוזן מרקוס.

"מה אמרת לה?"

"מה אפשר להגיד? הקשבתי לה. אולי נזמין אותה פעם לשבת," הוא מציע.

"בסדר," היא מסכימה, אבל בלי התלהבות.

"איך היה לך?"

"הגיעו רק שבעה. אתמול היו לי שמונה רשומים. אני מקווה שזה רק מקרה, שיגיעו יותר בשיעור הבא..."

"כן," שלי מסכים, אופטימי כתמיד. "בטח יבואו עוד."

"פגשתי את יועד. הפרופסור החדש לספרות," היא מסבירה. "הזמנתי אותו אלינו ליום שישי בערב."

"יופי!" הוא שמח.

"הוא רק עכשיו הגיע. יומיים לפני תחילת השנה. עוד לגמרי באוויר. הוא קולגה שלי, אנחנו הולכים לעבוד יחד," היא מתרצת, למרות שהיא יודעת היטב שאין צורך, בטח לא לשלי, שמתלהב: "בטח, איזה שאלה! הוא עוד לא מכיר כאן אף אחד, טוב שהזמנת אותו, אילנה."

*

עוד באותו ערב מישהו מושך את ההרשמה שלו. היא פתחה את המחשב כדי לראות אם בינתיים נוספו נרשמים לעברית למתחילים, אם קיבלה אימיילים כמו כל שנה, היי פרופסור, הפסדתי את השיעור הראשון בגלל אימון כדורגל, או ביקור בחדר מיון, או השד יודע מה, אפשר להצטרף? אבל במקום זה גילתה שעכשיו רשומים רק שישה תלמידים. המערכת לא נותנת לה את שמות הנושרים, והיא לא יכולה לדעת אם זו קלייר, עם פצעי הבגרות והעיניים העייפות, או זו שביקרה בשיעור אחר והגיעה באיחור, או אולי בכלל מישהו אחר. אולי השיעור הראשון היה גרוע? לה נראה שהיה בסדר גמור, כמו בכל שנה, אבל אולי יש דברים שהיא לא רואה? אולי משהו מהחשש שלה לשלי, מהצער על תמר, חלחל גם אל ההוראה?

בעברית למתקדמים המצב טוב יותר. תשעה תלמידים מחכים לה, שבעה שהיו שם בשנה שעברה ועוד שניים שהצטרפו: דניאל יודע קצת מהבית כי אביו ישראלי, ודונה למדה שנה אחת באמורי לפני שעברה לכאן. היא

FOR CLASS USE ONLY
Permission by author

FOR CLASS USE ONLY - COPYRIGHTS PROTECTED

יוצאת מהכיתה בתחושה מעודדת. הכל בסדר.

בדרך למשרד היא נתקלת ברוברט. "פגשת כבר את יועד?" הוא מתעניין. "איזה יופי שיש לנו אותו. אני ממש שמח!"

הוא באמת נראה שמח. היא משתדלת לחייך.

"מה קורה אצלך? איך השיעורים השנה?"

היא מתלבטת אם לומר משהו על ההרשמה הנמוכה. אין מה להסתיר. הוא ראש החוג. בקרוב יגלה בעצמו. אבל משהו בשפת הגוף של רוברט משדר חוסר סבלנות, כאילו הוא ממהר לאנשהו, ולכן היא אומרת רק: "בסדר גמור."

"טוב לשמוע," הוא מחייך שוב, והולך משם.

בשארית השבוע היא עסוקה בארוחת הערב המתוכננת ליום שישי. חשוב שיצליח לה. חשוב לה להרשים את יועד ברגמן־הררי. את אד וסיליה - החברים הכי קרובים שלהם שעושים איתם שבת לפחות פעם בחודש - היא לא מזמינה. לא מתאים. ובטח שלא את הדי גוטמן, שנתקלה בה בסופר ומייד שאלה על הפרופסור החדש. היא תשמח מאוד להכיר אותו, רמזה. אבל לא: הדי אשה טובה אבל לא סוגרת את הפה לרגע. במקום זה היא מזמינה את דיויד סטרן, קולגה של שלי, פרופסור להיסטוריה יהודית מודרנית, עם גילה אשתו, ואת אולריקה קלאהסן ממדע הדתות, גרמנייה לא יהודייה אבל אוהבת ישראל. היא שוקלת להזמין גם את רוברט והיבא, אבל מוותרת. הם אף פעם לא היו אצלה בבית. אי אפשר ככה פתאום. במקום זה היא מוסיפה את מרים פיין, פרופסור לספרות אנגלית. הן לא מכירות כל־כך, ומרים לא ביקרה אצלה אף פעם, למרות שהן שייכות לאותו בית־כנסת, אבל צריך שיהיה גם מישהו צעיר. מישהו מספרות.

אחרי שסיימה עם ההזמנות היא מתעסקת בלי סוף בתפריט. מה לקנות. מה לבשל. שנים היא מכינה אותה ארוחת שבת: מרק עוף, צלי בקר בשזיפים או עוף בדבש וסויה, תפוחי אדמה או אורז עם טיפת כורכום וזעפרן, סלט חסה, לפתן ועוגה. האורחים תמיד משבחים את האוכל, אבל עכשיו משום מה היא חסרת מנוחה. הכל נראה לה לא מתאים, לא עדכני. קיץ, היא מתרצת לעצמה. חם עדיין. צריך משהו מתאים למזג האוויר. לא מרק עוף וצלי בקר. כמעט חצי יום היא מבזבזת בקניות. הלכה לחנות החדשה, היקרה, עם המוצרים האורגניים. למנה עיקרית היא קונה רביולי טריים של תרד וגבינה. עגבניות עם מוצרלה במקום מרק. ולסלט קנתה עלים חדשים, כהים, בשקית פלסטיק מיוחדת עם חורים, שיוכלו לנשום. ביום שישי בצהריים היא חוששת פתאום. כלל מספר אחת, לעולם לא לנסות מתכונים חדשים על אורחים. אבל מאוחר מדי, ארוחה אחרת אין לה, וכבר אכלה רביולי כאלה אצל תמר, ראתה בדיוק איך היא מכינה אותם - מה כבר יכול להיות.

כשהיא מכינה את עוגת השמרים והקקאו היא חושבת על תמר. כמה ארוחות שבת אכלו יחד. כמה חגים. כמה שעות משותפות בילו. הן הבטיחו זו לזו שישמרו על קשר, ידברו בטלפון פעם בשבוע, אבל עברו כבר כמעט חודשיים מאז שתמר עזבה, והן שוחחו רק פעמיים, שיחות קצרות, ריקות: מה קורה? בסדר, הכל בסדר. לילדים קשה קצת, אבל הם יתרגלו. כן, חם מאוד. שכחנו כבר מה זה. היא יכולה להתקשר עכשיו לתמר. יום שישי בערב. הם בטח בבית. אבל כשהיא ניגשת לטלפון היא מחליטה לוותר. בישראל כבר תשע וחצי. תמר ואמיר בטח עסוקים בלהשכיב את הילדים. וגם היא צריכה להתחיל לבשל.

יועד מגיע בזמן. זה מפתיע אותה קצת. משום מה הייתה בטוחה שיאחר, ולכן הזמינה אותו חצי שעה מוקדם יותר משאר האורחים. עכשיו היא פותחת לו את הדלת בנעלי בית, ידה הימנית נתונה בכפפה עבה שבעזרתה הוציאה מהתנור תבנית פיירקס לוהטת.

הוא עומד בפתח בחולצת כפתורים עם משבצות בצבע כחול כהה ושנהב, בקבוק יין בידו. "זה כאן?" הוא ספק תוהה. "באתי בזמן?"

"תיכנס, תיכנס," היא מזמינה אותו פנימה, ומתנצלת כשהיא פונה לרגע למטבח להנמיך את האש. "שלי?" היא קוראת בקול אל עומק המסדרון. בזמן האחרון קשה לו קצת לשמוע. היא פולטת עוד התנצלות ופוסעת

FOR CLASS USE ONLY
Permission by author

FOR CLASS USE ONLY - COPYRIGHTS PROTECTED

פנימה, כמעט עד לחדר העבודה שלו: "שלי!"

כשהיא חוזרת היא מוצאת את יועד בוהה נכחו. עיניו מתאמצות לפענח את האותיות הזעירות של כתובת החתונה שלה, שתלויה על הקיר. הייתה אז אופנה כזאת, לפנות לסופר סת"ם או גרפיקאי שיעצב כתובה מיוחדת, ולתלות אותה בסלון. אין לה מושג אם הצעירים עוד עושים את זה, אבל יועד נראה כמי שמעולם לא נתקל בדבר מוזר כל־כך. משם נודד מבטו אל פמוטי הכסף הגדולים שמונחים על שולחן האוכל, עם שני נרות דולקים בתוכם, אל אוסף החמסות שלה שתלוי על הקיר, קערת הפסח והחנוכיות שמקשטות את המזנון. בזווית העין היא רואה שהוא מזהה את הרפרודוקציה של שאגאל שתלויה מימין לחמסות. עכשיו היא רואה את הבית שלה מבעד לעיניו. פתאום היא מתביישת בו, בבית שתמיד הייתה גאה בו כל־כך. היא משערת מה הוא חושב: בית גלותי. היא, גלותית! אחרי רגע היא נעצרת: הרי הוא הוסיף לעצמו את השם ברגמן מתוך שלילת שלילת־הגלות. ובכל זאת, לא נעים לה. היא מרגישה צורך להתגונן מפני המבט הזה. למה הוא מתעכב על החמסות, על הכתובה, על החנוכיות? על התמונות שגודשות את המזנון, לעומת זאת, הוא לא משתהה בכלל. זו הייתה תמיד דרך בטוחה לשבור את הקרח ולפתוח בשיחה עם כל מי שנכנס הביתה. היא תמיד שמחה להסביר. תמונת החתונה שלהם, משבעים וחמש, בצבעים דהויים קצת; ברק ויעל - הוא תינוק, בקושי עומד על הרגליים, היא בקוקיות ושיניים קדמיות חסרות; אחר־כך שניהם בתחפושות פורים, וונדרוומן וסופרמן; ויש גם ברק עולה לתורה, וארבעתם בטקס סיום התיכון של יעל - כל חייה מוצגים לראווה לכל מי שנכנס הביתה, אבל יועד ברגמן־הררי, כך נראה, לא מתעניין בהם.

*

שלי מאחר להגיע. עוד קודם, כשבדקה מה איתו, הבינה שהוא לא בחדר העבודה שלו אלא בשירותים. אין לה ברירה אלא להושיב את יועד על הספה הנוחה, הכבדה, בחדר האורחים, שעכשיו גם אותה היא רואה מבעד לעיניו, להציע לו משהו לשתות ולנסות לנהל שיחה.

"יין יהיה נחמד," הוא אומר בתשובה לשאלה מה ישתה, והיא הולכת למטבח ומשתהה שם קצת עד שהיא מוצאת את הפותחן, ואחר־כך מגישה לו אותו ומציעה שיפתח את הבקבוק שהביא. "אני ממש גרועה בזה. אין לך מושג כמה."

עכשיו, כשהם יושבים שניהם יחד, יש לה הזדמנות לשאול אותו קצת על העבודה שלו. כל־כך הרבה מחמאות שמעה שמחלקים לו, כאילו הוא לבדו יקפיץ את החוג הזה, אולי אפילו את כל האוניברסיטה, בכמה דרגות.

יועד חושב לרגע לפני שהוא עונה. היא מניחה שזה לא מפני שהוא לא יודע מה נושא העבודה שלו, אלא שהוא מתלבט איך להציג בפניה את הנושא. "בגדול, זה על היידגר כסופר יהודי," הוא אומר סוף־סוף, ומשאיר אותה בוהה בו.

"היידגר?" היא שואלת, כלא מאמינה. "זה לא הנאצי ההוא?"

על פניו של יועד מופיעה הבעה סלחנית: נו, באמת. בזוויות שפתיו היא מבחינה בתחילת חיוך. "הרעיון, בגדול, זה לבחון מפרספקטיבה חדשה את השאלה מה זאת ספרות יהודית. לאתגר את השאלה הזאת. לעשות פרובלמטיזציה שלה. מה זה ספרות יהודית? זה שלום עליכם? עגנון? זה סול בלו? יש היום הסכמה די רחבה שספרות יהודית זה לא רק מה שנכתב בעברית או ביידיש, אפילו לא רק מה שנכתב על־ידי יהודים. דן מירון דיבר על היהודיזציה של הספרות האירופית במאה העשרים. בגדול, הרעיון שלי זה שהחלל הספרותי מלא כלים שבורים של קונטקסטים יהודיים, שמוצאים את מקומם בספרות ובהגות של המאה העשרים בכל אירופה, ודווקא היידגר," הוא מדגיש את השם, "הוא המבטא המובהק של זה, ואני עומד מאחורי הטענה הזאת, עם כל הפרובלמטיות שלה..."

"זה מעניין..." היא לא יודעת איך להמשיך בלי לחשוף את עצמה, בלי להיות נלעגת בעיניו. כל מה שאמר היה חדש לה לגמרי ולא מובן לה. "אבל אתה עובד גם על ספרות עברית, כן?"

יועד מחווה תנועה לא מחייבת בידו. "אם זה קשור לנושא שלי. כן."

FOR CLASS USE ONLY
Permission by author

FOR CLASS USE ONLY - COPYRIGHTS PROTECTED

"יש המון התעניינות בספרות עברית בקהילה. גם ישראלים - בשנים האחרונות יש יותר ויותר, מהאוניברסיטה, עכשיו מגיעים גם לעבוד בהייטק - וגם אמריקאים... בבית־כנסת יש לנו בוק קלאב של ספרות עברית. הישראלים קוראים במקור והאמריקאים בתרגום. הם ממש צמאים לספרות עברית. קוראים המון. כל מה שיוצא. עמוס עוז, א"ב יהושע, גם את החדשים - אתגר קרת - הכל."

היא מצפה לאיזושהי הבעה של עניין על פניו, לחיוך, להכרה, אבל יועד רק מהנהן בפנים אטומים.

"זה יהיה נהדר אם תוכל לבוא פעם לדבר אצלנו. לא עכשיו," היא ממהרת להרגיע אותו, "ברור, עם כל הלחץ של תחילת השנה וההוראה, אני יודעת איך זה. אבל פעם..."

יועד לא אומר דבר. רק נד בראשו במחווה לא מחייבת.

"ובשנים האחרונות תמר ואני - אתה יודע מי זאת תמר, כן?" היא מוודאת, אבל לא עוצרת כדי להכביר עליה שבחים, לא להביך אותו, "עבדנו על להביא כל שנה סופר או משורר ישראלי לקמפוס. אין לנו תקציב קבוע, למרות שהתחלנו לעבוד גם על זה, לגייס כספים בקהילה, אבל כל שנה הסתדרנו, פנינו לקרנות, לכל מיני גורמים באוניברסיטה, הקונסוליה עזרה לנו. זאת הייתה הצלחה גדולה. הייתי מאוד שמחה שזה ימשיך."

היא לא ממשיכה ואומרת את המובן מאליו: שהיא זקוקה לגיבוי שלו כדי להמשיך ולעשות את זה. הוא שייך לסגל האקדמי, היא בכל זאת מישהי מבחוץ ואין לה שום סמכות לפעול בעצמה. אבל יועד לא מבין את הרמז, והיא מחליטה להרפות. עכשיו לא הזמן לדבר על זה.

במקום זה היא מספרת לו על התוכנית בעברית, איזה קורסים היא מלמדת. חשוב לה מאוד להדגיש שהיא רואה בתוכנית מכלול שמשתלב בכלל הלימודים היהודיים באוניברסיטה. היא מספרת לו על הקורס בעברית תנ"כית שמוצע פעם בשנתיים וזוכה תמיד להצלחה גדולה. כשהיא מגיעה לסמינר שהעבירה עם תמר במשותף, ספרות עברית בקונטקסט, במסגרת החוג לספרות כללית, היא מבחינה סוף־סוף בזיק של עניין בעיניו. "ובשנים האחרונות יש לי רעיון לעשות משהו עם התוכנית לכתיבה יוצרת. זה חלום ישן שלי. אני גם לוקחת קורסים בערב, בלימודי המשך, בכתיבה. באנגלית," היא מבהירה. בקושי היא אוזרת עוז להגות את המילים: "אני יכולה להראות לך משהו שכתבתי. מאוד מעניין אותי לשמוע את דעתך. אין כאן הרבה אנשים שמבינים בזה, ועוד קוראים עברית..."

המילים האחרונות שלה הוחרשו על־ידי צליל הורדת המים בשירותים, ורגע לאחר מכן על־ידי קול מים שוצפים בברז, ועד ששלי מצטרף אליהם יועד כבר מסביר שהוא מצטער, אבל הוא לא האדם המתאים לתת חוות דעת כזו.

"בטח שכן!" היא סותרת אותו. "אתה פרופסור לספרות!"

"אני כמעט לא קורא ספרות."

היא מזועזעת: "איך זה יכול להיות?"

"ספרות בשבילי זה החומר, לא הכלי," הוא מסביר במשיכת כתף. "אני מסתכל על מה שאני צריך אבל קורא ברצינות רק את הכלים: בעיקר פילוסופיה. קצת פסיכואנליזה. פה ושם סוציולוגיה, אנתרופולוגיה. ככה, בקטנה."

לפני שהיא יודעת מה לומר שלי מצטרף אליהם, והם עוברים לאנגלית. האנגלית של יועד נשמעת טבעית כל־כך, נטולת מבטא. רק האינטונציה מסגירה אותו לפעמים. וחלק מהתנועות. באנגלית הוא נשמע רך יותר. משהו מהחספוס שדבק בו בעברית נעלם.

"מאיפה האנגלית שלך?" היא מתעניינת. אפילו היא מרגישה במבטא שלה, הבולט כל־כך לעומתו, כאילו לא באו מאותה ארץ.

יועד לא מבין את השאלה. מסביר שלמד בברקלי. עשה פוסט־דוקטורט בקולומביה.

"אבל לפני זה... היית באמריקה פעם? בתור ילד?"

הוא מסביר שנולד באמריקה. אבא שלו בדיוק למד כאן. "ואחר־כך היה לו שבתון כשהייתי בגן חובה. וגם כמה פעמים באנו לחודשיים וחצי בקיץ."

FOR CLASS USE ONLY
Permission by author

FOR CLASS USE ONLY - COPYRIGHTS PROTECTED

"אה," היא פולטת, כאילו זה מסביר הכל.

לפני שהשיחה מתחדשת מצלצלים בפעמון. דיוויד וגילה הגיעו, ממש יחד עם אולריקה. אחרי עוד כמה דקות מגיעה גם מרים, וכולם מתיישבים לשולחן.

הערב עבר בסדר גמור. אמנם היא שמה לב להבעה על פניו של יועד כששלי עשה קידוש, מין סלידה שלא הצליח להסתיר, אבל היא סולחת לו. גם היא הייתה ככה פעם. כל־כך גלותיים נראו לה כולם. מצחיקים, עם המנהגים שלהם. ובכלל, מה זו הצביעות הזו? עושים קידוש ומדליקים נרות אבל נוסעים לבית־כנסת באוטו? בינתיים כבר נטמעה והתרגלה, קשה לה כבר לזכור איך הרגישה אז, כשרק הגיעה לכאן.

אבל חוץ מזה באמת היה בסדר. כולם שיבחו את האוכל. אפילו יועד לקח תוספת מהרביולי והסלטים. הייתה שיחה ערה ליד השולחן. דיוויד ומרים הביטו ביועד בהתפעלות כשסיפר להם על המחקר שלו על היידגר. היא ראתה איך החיוך של דיוויד מתרחב ומרים מנידה בראשה ברצינות כשיועד טען שדווקא היידגר הוא סופר יהודי מובהק. יועד כמו ניעור לחיים כששמע שלמרים יש מינוי כפול בחוג לאנגלית ובתוכנית לספרות השוואתית. הוא חקר אותה קצת על התוכנית. מה הם עושים, ואם הם מעוניינים בשיתוף פעולה בין־מחלקתי. שלי ביקש לדעת איפה נולדו הוריו של יועד. איפה נולדו הסבים. יועד שמח להסביר - שלילת שלילת־הגלות, מן הסתם - וכשהתברר שהורי אביו מעיירה סמוכה לזו שממנה הגיעה סבתא של שלי, השמחה ליד השולחן הייתה גדולה. גילה התעניינה מאיפה הוא בארץ, כמה אחים יש לו, ואיפה למד. יועד סיפר שהוא מהרצליה במקור, שיש לו אח קטן ואחות גדולה, שניהם בישראל. פתאום ראתה אותו בעיניים אחרות: לא סנוב מניו יורק שהגיע לחור בקצה העולם ומתנשא על כולם, אלא סתם בחור צעיר שהגיע לבדו למקום זר. היא רוצה לעזור לו, לעשות הכל כדי להקל עליו. הרי גם היא הייתה פעם ככה כשבאה לכאן.

גילה הסתודדה איתה במטבח כשעזרה לה לפנות את הכלים. "אנחנו צריכות למצוא לו מישהי," אמרה לה בהנמכת קול. "או מישהו," הוסיפה אחרי רגע, וחייכה, מרוצה מעצמה: הנה היא מוכיחה כמה היא מעודכנת, ממש אשת העולם הגדול.

"היה נחמד," אמרה לשלי, לפני שכיבו את האור.

הוא הסכים במעין "הממ".

"אבל זה לא תמר."

"לא, זה לא תמר."

"אתה חושב שהוא יחזיק מעמד כאן?"

שלי שותק זמן ארוך. לרגע היא חושדת שנרדם כבר. "תלוי. אי אפשר לדעת."

"אי אפשר לדעת," היא מסכימה. "מחר אני אתקשר לתמר."

3

היא מתאפקת לא לבדוק את ההרשמה לעברית למתחילים במשך סוף השבוע, וביום שני כשהיא נכנסת לכיתה היא מגלה שם שוב ארבעה תלמידים. שניים נוספים מצטרפים במהלך השיעור, הכדורסלן המיוזע בגופייה וקלייר. דווקא היא נשארה. היא מאמצת את זיכרונה ומגלה שהנושר הוא מייקל, היחיד מכולם שנראה לה ממש אינטליגנטי. קשה לה לא להתאכזב. שוב ושוב היא הופכת בזה בינה לבין עצמה. אולי עשתה טעות כשהתעכבה לעזור לקלייר, והבריחה את התלמידים הטובים? היא הייתה צריכה לעשות את זה אצלה במשרד, לא בכיתה. בטח לא בשיעור הראשון.

מרחוק היא מבחינה בדמות דקה מנופפת לה נפנוף קל, לא מחייב. כשהדמות מתקרבת אליה עוד קצת היא מזהה את יועד. היא מברכת אותו בבוקר טוב, מתלבטת למשך פחות מרגע אם לעצור ולשאול מה שלומו, אבל הוא כבר חלף על פניה. טוב שהזמינה אותו אליה ביום שישי. עכשיו היא מצטערת שלא עיכבה אותו בכל זאת, להזכיר לו את קבלת הפנים של המרכז ללימודים יהודיים ביום חמישי לפנות ערב. שלא ישכח, בתוך כל העומס של תחילת השנה. ובאמת, כשהיא מגיעה לקבלת הפנים, בחמש וחצי בדיוק, היא לא רואה אותו שם.

FOR CLASS USE ONLY
Permission by author

FOR CLASS USE ONLY - COPYRIGHTS PROTECTED

בכל שנה היא מחכה לאירוע הזה. הזדמנות לפגוש את כולם. כל אנשי הסגל שהמחקר שלהם קשור איכשהו ליהדות - מספרות, היסטוריה, מדע הדתות - וגם אלה שלא קשורים אליו ישירות, כמו רבקה פישביין מספרות אנגלית שמחייכת אליה כשהיא עוברת על פניה עם כוס יין לבן ביד אחת ואיזה מתאבן ביד השנייה, וג'ק מלצר ממדע המדינה, שהבן שלו היה בגן עם ברק, ועדיין הוא מקדים לה שלום במאור פנים, אחרי כל השנים שעברו מאז. שלא להזכיר את כל התומכים והתורמים מהקהילה שמקבלים הזמנה. הרבה מהם היא מכירה מבית־הכנסת. נעים לה שהם רואים אותה בסביבה הטבעית שלה. נזכרים שהיא מלמדת באוניברסיטה. כן, היא אוהבת את קבלת הפנים הזו. היא מרגישה כאן מוגנת, מוקפת באנשים שלה, בקהילה שלה. היא מרגישה שהיכתה בארץ הזו שורשים.

רבקה פישביין שואלת מה נשמע. שמעה ששלי יצא לפנסיה. היא מאשרת: כן, שלי פרש השנה, אבל הוא ממשיך לעבוד במלוא הקיטור. מקווה עכשיו להשלים את הספר שלו. רבקה מגלגלת עיניים: "איזה כיף, הלוואי עלי. איפה הוא? אני אגיד לו שלום."

שלי, היא מבחינה, עומד בפינה עם סידני פליישמן ואשתו. סידני פרש כבר לפני עשרים וחמש שנה. עכשיו הוא בן יותר מתשעים. הוא נראה שברירי מאוד עם ההליכון שלו. בלי לשמוע במה מדובר היא מבחינה ששלי משתדל להגות את המילים לאט וברור. למרות מכשיר השמיעה שלו סידני חירש לגמרי. היא מתלבטת אם להצטרף לשלי ולעזור לו. כל־כך מתאים לו, בערב כזה, לעמוד עם סידני. נשמה טובה. לה אין חצי מטוב הלב שלו, והיא גם לא מסוגלת לבזבז את הערב הזה, שחיכתה לו כל־כך, בעמידה לצידו של סידני. מה גם שזו ההזדמנות שלה לדבר עם כל־כך הרבה אנשים. "שלום," היא מברכת את יגאל שוהם, פרופסור למתימטיקה שפגשה פעם אצל תמר. יגאל מתנצל, מבקש שתזכיר לו מי היא. "אה, כן," הוא נזכר סוף־סוף. האשה לצידו מחייכת אליה. נורית, אם היא זוכרת נכון. כשהגיעה היו כאן מעט ישראלים. ממש לספור על אצבעות יד אחת. ודווקא אז היו כולם יחד מתקבצים בחגים, במסיבות, נפגשים לשירה בציבור. היום יש כל־כך הרבה, וכבר אף אחד לא מכיר אף אחד.

הדי גוטמן, קטנטנה, מגיעה לה רק מעט מעל הכתף, נוגעת בזרועה: "איפה הוא?" היא שואלת.

"שלי? הוא שם, עם סידני ומרגרט. תעשי לי טובה, אישית אם תצליחי להוציא אותו משם..."

"לא, לא," הדי מנידה בראשה בחוסר סבלנות. "הפרופסור שלכם, מה שמו - יואש?"

"יועד."

"את חייבת להכיר לי אותו!" היא מחייכת חיוך לא נעים וקורצת קריצה עקומה: "שמעתי שהוא לא רק גאון אלא גם נורא חתיך. נו, איפה הוא?"

"אין לי מושג. לא ראיתי אותו כאן."

הדי נראית כאילו אינה מאמינה לה ומסתלקת משם, הבעה לא מרוצה על פניה. גם ראש המרכז ללימודים יהודיים, סיימון הירשנזון, פונה אליה כשהוא רואה אותה: "איפה יועד?"

יש בקולו קוצר רוח כבוש, כאילו היא אחראית עליו, אחראית להיעדרו. אולי יש בזה משהו. היה טוב אילו הייתה מזכירה לו. הוא בטח עסוק כולו בלהסתדר, להספיק איכשהו את החובות של ההוראה. יכול להיות שפשוט שכח. "אולי הוא לא מוצא את החדר," היא מציעה. סיימון מהנהן באי־נחת, מציץ בשעון - כבר חמישה לשש - ופוזל אל המלצרים שעומדים כבר ליד השולחנות עם ארוחת הערב. "צריך להתחיל," הוא פוסק.

אבל רגע לפני שסיימון מקיש בסכין על כוס יין כדי לשאת את הנאום שלו, יועד מופיע. הוא עומד בצד ומקשיב כשסיימון מספר על כל הפעילויות הנהדרות של המרכז בשנה שעברה, ומפרט מה מתוכנן לשנה הנוכחית. כשהוא מציג את אנשי הסגל החדשים ומבקש מהקהל לקדם אותם בחום, הוא משתהה במיוחד על "יועד ברגמן־הררי, שהגיע אלינו מאוניברסיטת קולומביה אחרי שלמד בברקלי ובתל אביב," ומכביר שבחים על עבודתו ועל "תרומתו העתידית לקהילה האינטלקטואלית שלנו." יועד, נדמה לה, מסנן חיוך מאובן. את המחמאות המורעפות עליו הוא מקבל כמובן מאליו. כשסיימון גומר לדבר, סוף־סוף, רוב הקהל ממהר למזנון,

FOR CLASS USE ONLY Permission by author

FOR CLASS USE ONLY - COPYRIGHTS PROTECTED

אמנם, אבל לא מעטים ניגשים ליועד, מבקשים לברך אותו, לדבר איתו. והוא עדיין מחייך את החיוך ההוא, הזועם כמעט, מניד בראשו קלות במעין שלום קולקטיבי לכולם. תורמים שיש להם קשרים מצוינים עם המרכז מבקשים לדבר איתו, והוא עונה בקיצור, בחוסר חשק.

"עכשיו את חייבת להכיר לי אותו," הדי גוטמן תופסת בפרק ידה, ולה מתחשק לנער אותה. גם ככה היא לא משתגעת על הדי, ואין לה שום עניין שיועד יחשוב שהיא חברה שלה, אבל הדי לא מרפה, והן ניגשות אליו יחד. ובדיוק כשיועד מצליח להשתחרר מאיזו זקנה בשיער נוקשה מספריי וחליפה בצבע תכלת בוהק, שאין לה מושג מי היא למרות שראתה אותה כבר כמה פעמים בקבלות הפנים האלה, הדי מתייצבת מולו, חוסמת את דרכו ומושיטה לו יד קטנטנה, עם טבעות כבדות וציפורניים מטופחות, ולפני שהיא עצמה מסתלקת משם, היא מספיקה עוד לשמוע שהדי מספרת ליועד על החוג לספרות עברית בבית־הכנסת ומציגה את עצמה כמארגנת שלו. איזו חוצפה! היא נעמדת במרחק־מה ומקשיבה. נראה מה עוד תעז להגיד לו, השקרנית. כולם יודעים שהחוג הזה נוסד בזכותה. **היא** זו שיזמה אותו, היא זו שמציעה את הספרים לקריאה, שאחראית על המרצים. מה הדי כבר עשתה? הביאה כמה חברות שלה, טיפשות ופטפטניות כמוה? דאגה לתורנות כיבוד?

"...ואחותי עשתה עלייה," היא שומעת את הדי. "יש לי הרבה משפחה בישראל!"

יועד מניד בראשו, הבעה אטומה על פניו. "כן?" הוא ספק מעיר, משועמם, והדי מתייחסת למילה האחרונה כאל שאלה ועונה, "כן, היא גרה במעלה אדומים בבית מקסים, הנוף שם זה משהו לא מהעולם הזה. את כל המדבר רואים מהסלון שלה."

"אם ככה," יועד כמו מתעורר לחיים, "היא לא גרה בישראל."

"אבל היא כן," הדי מתעקשת, "אמרתי לך, זה ליד ירושלים. מעלה אדומים - אתה לא מכיר?"

"אני לא מכיר," יועד מסביר, "כי אני לא נכנס לשטחים. מעלה אדומים זה לא ישראל. זה פלסטין."

הדי עומדת שם, המומה. האשה שלעולם אינה סוגרת את הפה נשארה סוף־סוף ללא מילים. עכשיו היא אסירת תודה ליועד שהכניס לה, להדי. מגיע לה. היא פונה משם, שלא יראו את החיוך שמתפשט על פניה.

4

היא עובדת עם התלמידים על כרטיסי שנה טובה. הם משרטטים בזהירות את האותיות שזה עתה למדו ומדברים על מה שהם רוצים שיקרה בשנה הבאה. על הלוח, מתחת למילים "שנה טובה" היא רושמת: "אני רוצה", והם מנסים: "אני רוצה ללמוד טוב." "אני רוצה... to succeed." "להצליח", היא מבטאת את המילה בהטעמה וכותבת אותה על הלוח. בהדרגה מצטברים האיחולים שלהם לעצמם. ציונים טובים. חברים חדשים. מסיבות. ומה היא מאחלת לעצמה לשנה החדשה? היא שואלת את עצמה. מה הייתה רוצה שיקרה? שברק יתחתן סוף־סוף. שליעל יהיה תינוק. זה הרגע האחרון תיכף. ששלי יצליח לעבוד על הספר שלו. שתמר תחזור. שתהיה שוב צעירה... היא הודפת את המחשבות האלה. רק שכולם יהיו בריאים. היא מסתפקת בזה.

יועד מחזיר לה חיוך כשהם נפגשים במסדרון. היא מאחלת לו שנה טובה ותוהה לרגע אם לשאול איפה הוא בחג. לא, היא מחליטה. בשביל מה? להזמין אותו אליה היא לא יכולה. היא ושלי לבד בחג השנה. היא ביקשה מברק שיבוא לחג אבל הוא אמר שהוא ממש לא יכול לקפוץ באמצע השבוע ככה. "אולי נחגוג בראשון בערב? " היא מציעה. זה תמיד היה הקו האדום שלה. אף פעם לא הצליחה להבין איך הם עושים את זה, האמריקאים, מקדימים את החג לשבת כדי שיהיה להם נוח לחגוג. אבל הפעם, כדי שברק יהיה, היא מוכנה לוותר. ברק מסביר שיש לו תוכניות לסוף השבוע. היא מגששת. אולי סוף־סוף יש לו מישהי. עם חברים, הוא סותם ולא מפרש. מיעל באמת אי אפשר לדרוש כלום. היא נמצאת באורגון, במרחק שתי טיסות. סיליה ואד הזמינו אותם לראש השנה, אבל היא התחמקה מזה, איכשהו. הציעה שיבואו בערב השני של החג, לקפה ועוגת דבש. מה היא צריכה להידחף להם באמצע המשפחתיות? שלושת הבנים שלהם יהיו שם. אמנם אחד גר ממש בסביבה וגם השני בשיקגו, אבל הגדול מגיע מניו ג'רזי עם כל המשפחה. סיליה אמרה שמה פתאום, והם מאוד מוזמנים, וארי ונואה וג'ון מאוד ישמחו לראות אותם, ובכל זאת נדמה לה שהבחינה באיזו הקלה על פניה

FOR CLASS USE ONLY
Permission by author

FOR CLASS USE ONLY - COPYRIGHTS PROTECTED

כשאמרה שיבואו לקפה. אבל לא רק מתוך אלטרואיזם היא מתחמקת. לא נעים להודות, אבל אין לה חשק לראות את כל הנכדים שלהם מתרוצצים שם. שמונה, בקרוב תשעה. גם הרעש בלתי נסבל.

בערב ראש השנה היא מתקשרת לתמר, לאחל שנה טובה ולשאול אם כרטיס הברכה ששלחה כבר הגיע. יחד עם הברכה שלחה גם חבילה עם מתנות לילדים, אבל על זה היא לא אומרת כלום. שתהיה להם הפתעה. תמר שמחה לשמוע אותה, אבל גם דרך הקו היא מרגישה שהיא קצת לחוצה. "לא, זה בסדר," תמר עונה כשהיא שואלת אותה אם היא עסוקה. "פשוט אנחנו מארחים הערב את ההורים שלי וכל המשפחה של אמיר, הם אוטוטו באים..."

"רק רציתי לבדוק אם קיבלתם את השנה טובה שלנו..."

תמר אומרת שלא, הם לא קיבלו. היא מאוכזבת. כל־כך הרבה השקיעה בבחירת המתנות. הקדימה במיוחד לשלוח, שיגיע לחג.

"יש עכשיו המון בעיות עם הדואר," תמר אומרת. "משהו נורא. כותבים על זה בכל העיתונים."

"עוד יגיע," היא מנחמת את תמר ואת עצמה. "טוב, חמודה, אני לא אעכב אותך, בטח יש לך המון עבודה."

"נדבר בחג," תמר מבטיחה. "אני אתקשר מחר."

אבל החג עובר ותמר לא מתקשרת. אין הודעה ממנה כשהם חוזרים משחרית בבית־הכנסת, וגם עד שהם יוצאים לקפה שלהם אצל אד וסיליה אף אחד לא מתקשר.

היא מצלצלת ליעל, להגיד שנה טובה.

"באמת?" יעל תוהה. "ראש השנה היום? אני אף פעם לא זוכרת מתי זה יוצא."

"תעשי משהו לחג," היא מבקשת ממנה. "תפוח בדבש, זה הכל."

יעל אומרת שזה דווקא רעיון. התפוחים בדיוק בעונה. היא קנתה בשוק. ויש לה דבש מיוחד מניו זילנד. מלא אנזימים. היא וג'ף אוכלים כפית כל בוקר וכל החורף הם בריאים.

"תמסרי גם לג'ף שנה טובה," היא מבקשת.

לְמה הם מחכים, היא הייתה רוצה לדעת. יעל תהיה בת שלושים ותשע השנה.

סיליה נראית מוטרדת ממשהו כשהיא ושלי מתארחים אצלם במוצאי החג. כשהן מוזגות יחד את הקפה במטבח סיליה אומרת שג'ייק, הקטן של ג'ון, מדאיג אותה. היא ראתה כבר מספיק ילדים כדי לדעת שמשהו שם לא בסדר. אבל ג'ון רק צוחק עליה שהיא חרדתית, וקיילה אשתו כמעט לא מדברת איתה אחרי שהעזה לשאול אם כדאי, אולי, ללכת לרופא מומחה להתפתחות ילדים.

"מה אפשר לעשות?" סיליה שואלת. "אד אומר לי, תרפי מזה. אין לך מה להתערב. זה לא הילד שלך. אני יודעת שהוא צודק, אבל איך אני יכולה, תגידי לי, כשהילד הזה יקר לי כמו הבן שלי?"

היא מנידה בראשה, תוהה במה לנחם את סיליה. והיא חשבה שכשיהיה ליעל ילד ייגמרו הדאגות.

5

ביום שישי, בבית־הכנסת, מימי שוורץ תופסת אותה אחרי התפילה. הפגישה הראשונה של מועדון הספר העברי הייתה צריכה להיות אצלה בבית, אבל הם בדיוק מתחילים שיפוץ. זאת לא צריכה להיות בעיה: הדי התנדבה לארח. אבל היא אומרת לה, שתדע.

היא מודה לה. "חתימה טובה," היא מאחלת לה לפני שהן נפרדות.

"אגב," מימי מושכת את המילה, בונה איזה מתח, "שמעתי שהפרופסור החדש שלכם לא רוצה לבוא לדבר איתנו."

"מה זאת אומרת?"

"אמרו לי... לא חשוב מי. ניסו לעניין אותו שיבוא להרצות בחוג על ספרות עברית עכשווית..."

שוב היא משתתקת, נהנית להיות בעליו הבלעדיים של המידע.

"ו..."

FOR CLASS USE ONLY
Permission by author

FOR CLASS USE ONLY - COPYRIGHTS PROTECTED

"הוא אמר תודה, אבל לא תודה."

"רק עכשיו הוא הגיע," היא מגינה על יועד. "את יודעת איך זה, עם כל הלחץ של השנה החדשה וההוראה, ולהגיע לכאן מניו יורק, בכל זאת זה קצת הלם תרבותי, ועומס מאוד גדול, הוא מלמד שני קורסים הסמסטר, תובעניים מאוד..."

מימי נדה בראשה. "זה לא שאמרו לו תבוא בשבוע הבא, או בחודש הקרוב, רק בדקו איתו את האפשרות, באופן כללי, מתישהו, השנה, בשנה הבאה - אבל את יודעת מה הוא אמר?"

שוב, במקום להגיד מה אמר יועד, מימי משתתקת, להעצים את המתח.

"נו?"

"שאין לו שום עניין לבדר חבורה של נשים זקנות שמחפשות במה למלא את הפנסיה שלהן."

מימי עומדת מולה, בחיוך מנצח, מצפה שתתרגז, כמוה.

"מי זה דיבר איתו?" היא שואלת.

מימי מתפתלת. היא הבטיחה לא לגלות. לשמור הכל בסוד...

היא מתקשה לשלוט בעצמה, לא להתפרץ על מימי. לא על יועד היא כועסת, אלא על מי שהלך לדבר איתו. עקף בחוצפה כזאת את הסמכות שלה. הדי בטח. או אולי מימי עצמה. אחרי מה שהדי קלקלה, איך אפשר לצפות למשהו אחר? הוא בטח חושב שזו הסחורה שם, בחוג, נשים טיפשות ומשועממות, וזה כשיש אצלם אנשים על רמה, אחד־אחד, רופאים, עורכי דין, פרופסורים, ולא רק נשים, ממש לא, גם הרבה גברים באים...

בדרך הביתה היא שוקלת אם להגיד משהו ליועד אחרי החג. לספר לו את האמת על החוג - אנשים מאוד איכותיים. לא שאין שם כמה וייבערס משועממות, אבל אולי כדאי לרמוז לו שחלק מהווייבערס האלה תרמו כסף כדי שיהיה לו תקן. לא, היא מחליטה. מה היא צריכה את זה.

יום לפני ערב יום כיפור רוברט מופיע בפתח המשרד שלה. "אני מפריע לך?"

"לא, לא," היא מבטיחה, למרות שהשיעור שלה מתחיל בעוד חמש דקות והיא התכוונה לעבור עוד בשירותים.

"פשוט רציתי לשאול אם קרה משהו, אם את יודעת אולי..."

"מה הכוונה?"

רוברט מתפתל. "ההרשמה לעברית נמוכה משמעותית השנה. אני תוהה אם יש משהו שאני לא יודע עליו."

"לא. שום דבר מיוחד. הכל כרגיל." כשהוא שותק, היא מוסיפה: "בכל השפות זה ככה. דיברתי עם סנדרה, היא אמרה לי שההרשמה אצלם באיטלקית ממש קטסטרופה. וברוסית הם הצטמצמו בחצי כמעט..."

"כן," הוא קוטע אותה, "ברור. כבר כמה שנים זה ככה, מאז שהם הורידו את הדרישות. פעם כל סטודנט היה חייב לעשות שנה שלמה של שפה זרה, ועכשיו זה רק סמסטר..."

"והם מתפלאים איך זה שההרשמה יורדת!" היא ממהרת לקפוץ על העגלה שלו.

"אבל גם בתוך הנתונים האלה... שישה בעברית למתחילים זה מעורר שאלות. אולי זה בגלל המלחמה בשנה שעברה," הוא מציע.

היא רוצה להתווכח איתו. המלחמה נגמרה בקיץ שעבר, ודווקא אז, מייד אחר־כך, היו לה שנים־עשר תלמידים בעברית למתחילים. אבל היא עוצרת בעצמה. רק זה חסר לה, להיכנס לוויכוח פוליטי. לרגע היא רוצה לשאול מה קורה בערבית, איך זה אצל היבא, אשתו, אבל שוב היא מתאפקת. מי יודע לאן שיחה כזו יכולה להוליך.

"טוב," רוברט נפרד ממנה. "דברים כאלה קורים. אולי זה רק צירוף מקרים."

היא מביטה בו כשהוא הולך משם. לך תדע. אולי גם לו עומדים על הראש, מהמשרד של הדיקן. מה יהיה אם יחליטו לצמצם את העברית? כל־כך קשה עבדה להביא אותה למעמד של שפה מרכזית, כמו רוסית או איטלקית - מתחילים, מתקדמים, קורסים בעברית תנ"כית, בספרות... מה יהיה אם תהפוך להיות כמו הינדי או פולנית, קורס למתחילים בלבד, שמלמדים רק מדי שנתיים או שלוש?

FOR CLASS USE ONLY - Permission by author

FOR CLASS USE ONLY - COPYRIGHTS PROTECTED

כשהיא חוזרת מהשיעור מחכה לה אימייל מעדינה לוינגר, הרבָּה של 'הלל'. היא כבר מספיק שנים באמריקה כדי לקרוא בין השורות, המאחלות שנה טובה וחתימה טובה, ולהבין שיש איזה עניין דחוף, שלא סובל דיחוי, בדמות המשפט התמים "האם נוכל לשוחח בטלפון מתישהו השבוע?"

עוד באותו יום היא עוברת אצל עדינה במשרד. אשה נפלאה. במשך השנים עזרה לה המון. כל־כך הרבה היא חייבת לה.

עדינה שמחה לראות אותה. הן מתחבקות, היא מתרצה לקפה מהמטבחון עם שני הכיורים שהיא מכירה היטב. עדינה סוגרת את הדלת כמעט לגמרי כשהן מתיישבות במשרד שלה ואומרת בהנמכת קול: "אני בדיוק מתכננת את הפעילות של הלל בסוכה, יש לנו תוכנית יוצאת מהכלל השנה, כל ערב מארחים אושפיזין מישראל ומעוד מקומות, אני אראה לך אחר־כך, תזכירי לי. בקיצור, פניתי לפרופסור החדש שלכם, שאלתי אם הוא יכול לדבר עם הסטודנטים על ספרות עברית, אולי לקרוא איתם יחד איזה שיר, או סיפור, לא חשוב מה..." עדינה משתתקת לרגע, מהססת.

היא נבוכה. לרגע היא מרגישה כאילו עדינה מאשימה אותה במשהו. "מה הוא אמר? הוא עסוק עכשיו?"

עדינה מחייכת חיוך עצוב, מעט שבמעט מריר. "הוא אמר שהוא לא מוכן. ככה, ישר. שאלתי למה והוא רק אמר, זה לא התפקיד שלי."

"מה את אומרת!"

"את יודעת, אני לא דואגת לנו. אנחנו נסתדר. יש לנו תוכנית נהדרת. הסטודנטים מאוד מתרגשים לקראת סוכות. אבל חשבתי להגיד לך את זה, אולי את יכולה לדבר איתו. לטובתו, אני מתכוונת. עוד כמה שנים הוא יצטרך לקבל קביעות, ועם גישה כזאת..."

כן, היא מסכימה עם עדינה בהנהון נמרץ.

"כשהוא עשה לי ככה, לא רוצה, הוא נראה לי כמו ילד קטן. ממש הזכיר לי את הבן שלי כשהיה בן שנתיים. אולי זאת מין תגובת נגד לכל המעבר לכאן," עדינה מציעה.

"אהה."

"בכל זאת, כדאי שמישהו ייתן לו איזה ריאליטי־צ'ק. בשבילו, אבל גם בשבילנו. כמה פרופסורים לעברית יש לנו?"

היא תדבר עם יועד, היא מבטיחה לעדינה. מייד אחרי החג. הן נפרדות זו מזו בחיבוק נוסף ובאיחולי חתימה טובה.

עם יום כיפור באמצע ואחר־כך שבת, יוצא שרק אחרי חמישה ימים היא מספיקה לתפוס את יועד. הפעם זה לא נושא לשיחת אגב במסדרון. היא מציעה לו שיצאו לשתות קפה מתי שנוח לו. הוא מבולבל, יועד, היא חשה היטב במבוכתו, אבל קפה זו הזמנה שקשה לסרב לה בתואנה של חוסר זמן, והוא מתרצה.

הם הולכים לקפה שמול הספרייה, זה שכולם משבחים, למרות שכך מובטח שלא הוא ולא היא ייהנו מהקפה שלהם. היא מקפידה להזמין אותו, מציעה גם מאפה או עוגייה שהוא דוחה מייד, ולפני שהיא פותחת בשיחה בנושא שמטריד אותה היא שואלת מה שלומו, ואיך ההוראה, ואם התאקלם קצת בינתיים. על כל השאלות הוא עונה ב"בסדר" לא מחייב. צל של קוצר רוח מבצבץ בקולו, כאילו הוא מחכה שתגיע כבר לעיקר.

היא מתחילה בשיחה שלה עם רוברט. כשהיא פורשת לפניו את הנתונים פניו אטומים. הוא מהנהן בלי מילה. "אנחנו צריכים לעשות משהו," היא מגייסת אותו. "זאת בעיה של כל השפות כאן, ברור, אבל רוברט חושב שיש כאן גם עניין ספציפי עם עברית, אולי בגלל המלחמה לפני שנה, אם כי אמרתי לו שלדעתי זה לא קשור בכלל, עובדה שלפני שנה לא הייתה בעיה בסדר גודל כזה, אבל לא חשוב," היא נזהרת לא להתיש אותו, הזמן שלה קצוב, "העיקר: אנחנו חייבים לדאוג שהעברית תמשיך להתקיים במתכונת הנוכחית. חשבתי אולי כדאי שתדבר עם הסטודנטים שלך..."

גבותיו של יועד מתקרבות זו לזו, עיניו מתכווצות מאחורי עדשות המשקפיים.

"...שתסביר להם כמה זה חשוב, ותנסה לשכנע אותם להירשם לעברית. נכון שזה כבר השבוע השלישי אבל

FOR CLASS USE ONLY
Permission by author

FOR CLASS USE ONLY - COPYRIGHTS PROTECTED

אני מוכנה אישית לשבת עם כל אחד שמצטרף, להסביר לו את החומר... אני גם אשמח לבוא לשיעור שלך לכמה דקות, בהתחלה או בסוף, לדבר איתם על השיעור, על התוכנית שלנו..."

"אבל מה הקשר שלי לכל זה?" בקולו של יועד יש תמיהה אמיתית.

"אתה הפרופסור שלנו לספרות עברית!" היא מסבירה לו את המובן מאליו.

"אבל מה אני יכול לעשות? התלמידים שלי מספרות גרמנית ברובם, או מפילוסופיה. מה, שאני אגיד להם ללמוד עברית? אם כבר," הוא שוקל את המילים, "יותר רלוונטי בשבילם ללמוד יידיש."

"אדרבא," היא מסכימה. "ועברית תעזור להם ללמוד יידיש. אחד לא בא על חשבון השני."

יועד מושך כתפיים.

"אז תדבר איתם?" היא מנסה. "תעשה מה שאתה יכול."

"אני לא יכול להכריח אותם להירשם."

"מה פתאום להכריח! רק תציע להם. תסביר להם את החשיבות. תיתן את הפרטים שלי למי שמתעניין..."

יועד מהנהן חלושות. את האספרסו שלו כבר שתה עד תום.

"ועוד עניין," היא ממהרת, לפני שיקום וילך. "דיברה איתי עדינה לוינגר, מ'הלל'..."

"כן?" היא מבחינה שיועד מתקשח. נעמד על המשמר.

היא מתלבטת איך להתחיל. "אני מבינה שמאוד עמוס לך ואולי לא כל־כך מתאים עכשיו, אבל בכל זאת הייתי מאוד מבקשת שתעשה מאמץ. הקשר שלנו עם 'הלל' זה אחד הנדבכים הכי חשובים של התוכנית בעברית. מכאן מגיעים הסטודנטים שלנו, גם שלך, מאוד חשוב לנו לשמור על קשר טוב, להשתלב בפעילות שלהם. זה תמיד היה חלק משמעותי מהעבודה שלנו, לקשור בין התרבות העברית והקהילה היהודית בקמפוס - כאן מדובר בסטודנטים," היא מטעימה, "לא איזה חוג בבית־כנסת..." היא נזהרת לא להאשים אותו, להתמקד בעיקר: "זו האוניברסיטה שלך, זה ממש חלק מהתפקיד..."

שפתיו של יועד הולכות ומתהדקות. ראשו נד בזעיר לא מורגש כמעט, ימינה ושמאלה.

"לא התפקיד שלי."

"סליחה?"

"זה לא חלק מהתפקיד שלי. מצטער. אני מרצה לספרות השוואתית, לא מדריך במחנה קיץ בהרי הקטסקילס."

היא יושבת מולו, פעורת פה, ממש כמו הדי. יועד קם: "יום טוב שיהיה לך." הצינה בקולו מרעידה את כתפיה. אחרי שהסתלק היא מפנה את שתי הכוסות, שלה ושלו, לפח.

טוב שאת השיעורים שלה להיום לימדה כבר, כי היא נסערת כל־כך שלא הייתה יכולה להתרכז בהוראה. היא מוכרחה לעשות משהו, אבל אין לה מושג מה. לדבר עם רוברט? מה אכפת לרוברט מעדינה, או מ'הלל'? ובכלל, עכשיו היא אצלו על הכוונת, עם ההרשמה הנמוכה. שוב היא הופכת בדברים שרוברט אמר לה. בגלל המלחמה. פעם זה היה דווקא להפך. כל מלחמה הייתה מביאה גל עצום של אהדה לישראל. מתי התהפכו הדברים? אולי כדאי לדבר עם סיימון הירשנזון. אחרי רגע היא פוסלת את הרעיון. לסיימון אכפת אולי מ'הלל', אבל איזו השפעה יש לו על אדון ברגמן־הררי?

כל־כך לא נעים לה מעדינה. היא שוקלת להציע את עצמה במקום. היא יכולה לקרוא שירה עם הסטודנטים. ללמד איזה סיפור. אבל לא, מה הם צריכים אותה? הם רוצים מישהו צעיר ונמרץ ומעודכן מישראל. לראשונה היא תוהה האם הגיל שלה מהווה גורם כלשהו בהרשמה הנמוכה. והרי כשהתחילה ללמד הייתה כמעט בגילם של תלמידיה. וגם אחר־כך הייתה עוד שנים רבות צעירה - אֵם לתינוקת, אחר־כך לשני ילדים קטנים, הרבה יותר צעירה מהוריהם של התלמידים שלה. עכשיו היא יכולה להיות כמעט סבתא שלהם. בעצם, למה כמעט?

בשבת בבוקר תמר מתקשרת, מודה על הכרטיס ועל המתנות. "אין עלייך, אילנה - ממש תודה. הילדות מתות על זה."

"יופי!" היא שמחה. "העיקר שבסוף הגיע."

FOR CLASS USE ONLY
Permission by author

FOR CLASS USE ONLY - COPYRIGHTS PROTECTED

"כן. אחרי שקיבלנו הודעה שנייה מהדואר אמיר הלך לבדוק מה זה. שכחנו כמה הדוורים פה עצלנים. כל דבר שהוא יותר ממכתב הם לא מעבירים ובמקום זה שמים פתק כתום כזה. חשבנו שזה איזה דו"ח חניה."

היא שואלת אם אפשר לדבר עם אחד הילדים. גם אליהם היא מתגעגעת. אבל תמר אומרת שעדי יצאה עם אמיר ואצל ענבר יש חברה ויותם ישן שנת צהריים.

"מה קורה אצלכם?" תמר שואלת.

"בסדר, בסדר גמור."

היא מקווה שתמר לא תשאל על התוכנית לעברית. אין לה כוחות לשקר. אבל תמר מסתפקת בתשובה שלה: "יופי, נהדר."

היא לוקחת את הסל ויוצאת לשוק האיכרים, כמו בכל שבת. תפוחים טריים. סלק. תירס כחול. מרגישים את הסתיו. על דוכן צדדי מאולתר - שולחן מתקפל, לא יותר - היא רואה כמה צנוני ענק תפלים, דלעות עצומות, תפוחות, גזרים מצומקים. ירקות שאף אחד לא יכול לאכול. אולי לבישול. על שרפרף מתקפל מאחורי השולחן יושבת אשה בת גילה בערך. איש לא ניגש אליה. לאף אחד אין עניין בסחורה שלה. היא שוקלת לקנות ממנה משהו, אבל עוצרת בעצמה. מה יש לה לעשות עם הצנון הזה.

FOR CLASS USE ONLY
Permission by author

FOR CLASS USE ONLY - COPYRIGHTS PROTECTED

בשבוע הראשון של אוקטובר מתחילים לימודי ההמשך של האוניברסיטה. היא מתרגשת לקראת השיעור הראשון בקורס שנרשמה אליו: מבוא לכתיבת מְמואר. כל השנים היא מתעקשת להמשיך ללמוד. היא הגיעה לכאן עם תעודת הוראה מסמינר, וכל־כך הרבה חורים בהשכלה. במשך השנים לקחה כבר לא מעט קורסים במסגרת לימודי ההמשך: בהיסטוריה, ספרות, יהדות. בשנים האחרונות יש לה תשוקה לכתוב. לא כתיבה בדיונית. זיכרונות.

היא דואגת להכין ארוחת ערב מוקדמת לשלי ולה. לפנות את הכלים, שלא יחכו לה כשתחזור. שלי מאחל לה בהצלחה. אומר שינצל את הזמן לעבוד על הספר שלו.

בחמישה לשבע הכיתה מלאה כמעט לגמרי. היא מהססת לרגע איפה להתיישב, ואז מוצאת לה כיסא בפינת החי"ת שיוצרים השולחנות. במהירות היא סוקרת את התלמידים. רובם נשים. אף אחד לא נראה לה צעיר יותר מחמישים. לא מעט מהם מבוגרים אף ממנה.

המרצה נכנס לכיתה בשבע בדיוק. היפי מזדקן, היא מסכמת לעצמה כשהיא סוקרת אותו: שיער אפור, מדובלל, אסוף בקוקו, זקן לא מטופח, סנדלי בריאות. סופר מקומי, היה כתוב עליו בקטלוג הקורסים. פרסם ממואר אחד על נעורים בצילם של אב אלים ושירות צבאי בווייטנאם. ועוד כמה סיפורים בכתבי־עת. עד עכשיו לא שמעה עליו. היא משערת שאילו היה סופר טוב באמת לא היה מלמד כאן, בלימודי ההמשך.

דן, המרצה, מציג את עצמו בקצרה ומסביר שתיכף יגיע לנושא השיעור, כתיבת זיכרונות, אבל לפני כן, הוא מציע, בואו נדבר קצת על הסוגה הזו, כתיבה יצירתית תיעודית. היא פותחת את המחברת שקנתה במיוחד, שולפת עט, ורושמת, מהר ככל שהיא יכולה. עד היום קשה לה לכתוב באנגלית בכתב מחובר. עוד כמה מהתלמידים המבוגרים ממנה, היא מבחינה, כותבים כמוה בעט. האחרים מקלידים במהירות על מחשב נייד או אייפד. מה זאת אומרת כתיבה שהיא יצירתית אבל לא בדיונית? שואל המרצה. חלק מהתלמידים מתלהבים. מציעים דוגמאות. ספרי זיכרונות ידועים. היא רושמת לה כמה שמות, לבדוק אחר־כך.

"בואו נדבר על ממואר," המרצה מציע. "מה ההבדל בין כתיבת ממואר וכתיבת אוטוביוגרפיה?"

התלמידים נראים נבוכים. גם היא לא בטוחה מה התשובה. "אוטוביוגרפיה זה אובייקטיבי יותר," מישהו מנסה. "ממואר זה מנקודת המבט האישית שלך." המרצה נד בראשו, כמו שוקל את הדברים. כבר התרגלה שכאן לא סותרים את דברי הזולת, לא אומרים ישירות "לא נכון." מספיק ניד ספקני, הטיית ראש הצידה, כדי לרמוז לדובר שהחטיא. כמה שנים לקח לה להבין את כל זה. לפעמים נדמה לה שעד היום היא לא מבינה.

"אוטוביוגרפיה זה כל החיים," אומרת מישהי. "ממואר יכול להיות רק על תקופה."

"יפה, נקודה טובה," משבח אותה המרצה. "את צודקת. בן אדם יכול לכתוב רק אוטוביוגרפיה אחת, אבל בלי סוף ממוארים."

כמה ממוארים היא יכולה לכתוב? שלושה לפחות. על הילדות. על הנעורים. השנים הצעירות באמריקה.

"ממואר שונה מאוטוביוגרפיה כי זה כתיבת זיכרונות," מציעה מישהי.

המרצה נראה מרוצה. כאילו רק לזה ציפה. "ממואר זה לא מזיכרון, memory," הוא מתרה. "זה בא מתזכיר, memorandum. אתה לא יושב ומעלה זיכרונות, אלא מזכיר לאחרים, עושה שהם יזכרו."

היא ממהרת לרשום את זה. כאילו קראו את המחשבות שלה. דחוף לה להזכיר. לכתוב על עצמה. פיסות מסיפור חייה, שלא יישכחו, למרות שמי כבר יקרא, חוץ ממנה? את מי זה מעניין? ובכל זאת מציק לה שכל זה ייעלם יחד איתה, יחלוף בלי להשאיר סימן. חשוב לה להזכיר שהייתה אחת, אילנה דרורי, היום אילנה גולדסטין. שנולדה בישראל, גדלה שם, למדה, התחנכה, שירתה, נסעה לאמריקה, התחתנה, ילדה, גידלה, לימדה עברית באוניברסיטה -

אם לא תכתוב, מי יזכור את הבית שגדלה בו, שני חדרים עם מרפסת והול וגג אדום, כמו בציור של ילדים? את האדים הסמיכים בחדר האמבטיה הצפוף, שעוד חיממו בו את המים בדוד עצים? את הריח המשכר במטבח כשאמא שלה לשה בצק לחלה ולעוגות שמרים ממולאות בקינמון וקקאו ביום שישי בצהריים? את הספה

FOR CLASS USE ONLY - COPYRIGHTS PROTECTED

החומה שהייתה נפתחת מדי לילה למיטה זוגית בסלון עד שלא נותר בו עוד מקום לזוז?

מי יזכור את הצבע הלוהט של אדמת החמרה, את הרוך המוכי של פרחי עץ השיטה באביב, את הצריבה בעין מנתז ספירט של תפוז ירוק בראשית הסתיו?

מי יזכור מאכלים שעברו מהעולם: אטריות ביצים רחבות בגבינה לבנה, עם סוכר וקינמון; דג בקלה קפוא, מטוגן בבלילת קמח; ממרח שוקולד שאמא הייתה מכינה ממרגרינה וקצת סוכר וקקאו שחולקו במשורה?

מי יזכור את אבא, את אמא, את סבתא לאה?

הכל יישכח אם לא תכתוב. הצלקת העמוקה שממטרה הותירה בירכה כשנתקלה בה במשחק תופסת. הלטיפה על ראשה מנשיא המדינה, כשנבחרה להגיש לו פרחים בביקורו בבית־הספר. הפרפור המשתק כשעלתה לראשונה בחייה על מטוס, בדרך להרפתקה הגדולה שלה - שנת הוראה באמריקה. מי יכול היה לדעת שלא תחזור משם?

המורה פונה אל הכיתה. אנשים מספרים על עצמם. מה הם רוצים לכתוב. אשה אחת מבקשת לספר לנכדיה על המעבר שלה מהודו לארצות־הברית. מישהו אומר שנרשם לשיעור הזה כדי לכתוב סוף־סוף על שנותיו כעובד סוציאלי בבתי־כלא. הוא יצא לפנסיה לפני חודשיים. פנסיה מוקדמת. חשוב לו להוסיף, למרות שלה הוא נראה מבוגר ממנה. אשה עם שיער מוחלק בגון חיטה בשלה, מהצעירות בכיתה, מחייכת בהתחנחנות ואומרת שאין לה מה לכתוב: שום דבר מעניין לא קרה לה. "התחתנתי עם החבר שלי מהקולג', ילדתי שני ילדים, נשארתי איתם בבית עד שהלכו לבית־ספר, חזרתי ללימודים, עשיתי תואר שני במידענות, עבדתי בספרייה של האוניברסיטה, התגרשתי... לא עשיתי שום דבר."

חיוך דק מופיע על פניו של המורה, והוא הולך ומתרחב. נראה שגם לזה ציפה. הוא מספר באריכות אנקדוטה מחייו של סופר אירי־אמריקאי נודע שהתפרסם בזכות הזיכרונות שלו מילדות מוכת עוני ורעב, עם אם מזניחה ואב אלכוהוליסט. "תלמיד שלו אמר לו פעם, לך היה מה לכתוב, היו לך חיים קשים, עצובים, אני בסך הכל עבדתי שלושים שנה בעבודה משעממת, התחתנתי, הולדתי ילדים, התגרשתי, וזהו, עברו החיים. אתם יודעים מה הוא אמר לתלמיד הזה?" המורה פונה אל הכיתה: "חבר, אתה סיפרת לי עכשיו סיפור חיים ממש טראגי, הרבה יותר עצוב משלי!"

לשבוע הבא הם מקבלים משימה, לכתוב כמה פסקאות לפי בחירתם. היא מתלבטת באיזו שפה לכתוב: ישר באנגלית, או קודם בעברית, ואז לתרגם, בעזרתו של שלי? האנגלית שלה לא טובה מספיק, אבל גם העברית מרגישה פתאום נוקשה. באף אחת מהשפות אין לה בעיה לדבר או לקרוא, אבל לכתוב קשה לה בשתיהן. היא מקלידה שוב את המילים שמתרוצצות בה:

.It wasn't a very good time for Hebrew

למה היא כותבת את זה? הרי היא בכלל רוצה לשמר זיכרונות מוקדמים, לא לכתוב על ההווה. וממילא היא לא יודעת איך להמשיך. ארבעים וחמש שנה מחוץ לישראל, ואין לה שפה.

7

בנובמבר הסמסטר שוקע לתוך שגרה נוחה. הזעזוע של ההרשמה הנמוכה חלף. כמו בשורה על מחלה קשה: אחרי ההלם הראשוני מתרגלים. זה המצב הקיים. עם זה חיים. היא אפילו מוצאת הנאה בקבוצה האינטימית של עברית למתחילים. יש יותר זמן לעבור על החומר. יותר שהות לסטודנטים לדבר על עצמם. את יועד היא לא רואה. הוא בענייניו, היא בענייניה. ממרים שמעה שנתן הרצאה "מעולה" בקולוקוויום של ספרות השוואתית. זמן וזיכרון אצל היידגר, או משהו כזה. "חבל שלא באת!"

היא משיבה למרים חיוך מאולץ ואינה מודה שאפילו לא שמעה על ההרצאה הזו. היא לא נכללת ברשימת התפוצה של ספרות השוואתית, ויועד בטח שלא הזמין אותה. ואם כן היה מזמין? שאלה מיותרת. עובדה שלא הזמין. למה שיזמין? בכלל, הם לא נתקלים זה בזו. בישיבות הסגל היא לא משתתפת. הם מלמדים בשעות אחרות - שיעורי השפה מתקיימים מוקדם בבוקר, הסמינרים שלו בשעות אחר הצהריים והערב. לכן היא

FOR CLASS USE ONLY
Permission by author

FOR CLASS USE ONLY - COPYRIGHTS PROTECTED

מופתעת כשהוא מופיע על סף המשרד שלה בלי התראה. "אני מפריע?" הוא שואל, עומד בפתח. "אפשר לדבר איתך כמה דקות?"

"בטח, בטח, איזו שאלה. בוא, תיכנס," היא מזמינה אותו. סוף־סוף הוא מבין מה שניסתה להסביר לו מהתחלה. הם צוות. הוא לא יכול להתנהל כאילו הוא לבדו בעולם.

"שב," היא מציעה לו את הכיסא שהתלמידים יושבים עליו כשהם באים אליה בענייני העברית שלהם, אבל יועד נשאר לעמוד: מה שיש לו להגיד ייקח רק שתי דקות. תוך שהוא עומד, היא מבחינה שעיניו סוקרות כל פינה בחדר שלה, את הספרים על המדפים, בעיקר ספרי לימוד אבל גם לא מעט רומנים עבריים שהיא אוספת כבר שנים, די־וי־די של סרטים ישראליים וסדרות חדשות שהיא אוהבת להראות לתלמידים, בייחוד בקורסים המתקדמים, וגם כמה קלטות וידיאו ישנות שכבר מזמן יצאו מכלל שימוש, הרי בשום מקום כבר אין מכשיר וידיאו. היא צריכה לזרוק אותן, אבל אין לה לב.

יועד מתבונן בערימת דפים שמונחת על שולחנה. בדיוק עברה עליהם כשנכנס. "מה זה?" הוא שולף אחד מהם, "מה זה הדבר הזה?" הוא אוחז בנייר וקורא בקול רם, כלא מאמין: "ישראל שלי ישראל שלך / כולנו אוהבים את המדינה." משם הוא עובר לשיר הבא, קורא בהטעמה, בקול מתיילד, גננתי: "חופשה בישראל, עליזה וסרמן, בית־הספר על שם שכטר, קליבלנד. אתה רוצה חופשה נעימה? בוא לישראל! אתה רוצה אוכל טעימה? בוא לישראל! שמש טוב, חוף וים, בוא לשמוח עם כולם. טוב בישראל!" על פניו של יועד הבעה שבין משיכה ותיעוב, כמו למראה עכביש טרנטולה שמן ושעיר. "מה זה הדבר הזה?"

היא מסבירה בקיצור. תחרות כתיבת שירה עברית לתלמידי בתי־ספר יהודיים באמריקה. "הילדים האלה לומדים עברית ברצינות, קוראים, כותבים. לא ייאמן מה הם יכולים לעשות. הלוואי שהתלמידים שלנו..."

"לא ייאמן," יועד מסכים.

"אני יכולה להראות לך עוד אם אתה רוצה..." כבר עשרים שנה היא שופטת בתחרות הזו, מהיום שנוסדה. השנה שאלו אם יש לה אולי רעיון לשופט נוסף אחרי שכרמלה מבלומינגטון נפטרה, מסכנה. רמזו שכדאי אולי מישהו צעיר. אולי יש לה איזו המלצה? היא חשבה לרגע, ואז אמרה שהיא מצטערת, אבל אין לה אף אחד.

"רציתי לדבר איתך על השיעור בשבוע שעבר," יועד מפתיע אותה. "בעברית למתקדמים."

"כן?"

"דן כהן נמצא אצלי בסמינר על היידגר."

רגע לוקח לה לחבר את הקצוות. כמובן, דניאל. התלמיד החדש, זה שאביו מישראל. יופי. טוב שהוא לומד אצל שניהם. ככה בונים תוכנית.

"מה זה היה שלימדת אותם על המלחמה בעזה?" יש תוקפנות כבושה בקולו.

היא מביטה בו. אין לה מושג על מה הוא מדבר. "מלחמה? עזה?"

"דן סיפר לי שקראתם כתבה מהעיתון. משהו עם שמות."

אחרי מאמץ היא תופסת, סוף־סוף. "אה, זה. אבל מה פתאום מלחמה. הנה, תראה," היא מוציאה עבורו את העיתון **ינשוף** שהיא קוראת ממנו לתלמידים, זה מה שנשאר אחרי שסגרו את **שער למתחיל**. היא פותחת בזהירות את הדפים הגדולים מדי, כבר שנים שלא מדפיסים עיתונים כאלה, ומורה לו על הכתבה: "השמות הנפוצים בישראל: יוסף, אורי ואיתן לבנים, תמר, נועה ושירה לבנות." רגע שניהם קוראים יחד, היא מרכיבה את משקפי הקריאה שלה, הוא מרים למעלה את עדשות משקפיו. פניו של יועד מרוכזים, ואז עולה הבעת ניצחון על פניו: "הנה!" הוא מצביע, כאילו תפס אותה.

במשפט אחד קצר מוצע שהפופולריות של השם איתן, שבשנה שעברה לא נכלל בעשירייה הפותחת, נובעת משמו של המבצע בעזה לפני שנה וחצי, צוק איתן.

"אבל מה הבעיה עם זה?" היא לא מבינה.

"אם אני צריך להסביר לך מה הבעיה עם זה, אז שנינו בבעיה," יועד פוסק.

FOR CLASS USE ONLY
Permission by author

FOR CLASS USE ONLY - COPYRIGHTS PROTECTED

"ברצינות, אני לא מבינה..."

"תחשבי," לגלוג כבוש נוטף ממנו, "שבשיעור גרמנית כאן היו קוראים עם הסטודנטים מאמר חביב על היסטוריון שחיטט בארכיונים ומצא שב־1942 חל זינוק במספר התינוקות הגרמנים שקיבלו את השם פרידריך, בעקבות מבצע ברברוסה."

"אבל יועד," היא המומה, "איך אתה בכלל..."

"ואני לא אומר שום דבר על זה שהשם הכי נפוץ בישראל לא מופיע כאן בכלל, למה שהוא יופיע? זה מוחמד, הרי... לא חשוב. רציתי רק להגיד לך שזה לא מקובל עלי."

"מה לא מקובל?"

"התכנים האלה. יום טוב לך."

לפני שהיא מספיקה להגיב הוא הולך משם. ואולי טוב שהלך - היא הייתה קרובה להתפרץ עליו. ארבעים שנה היא כאן, ואף אחד, מעולם, לא התערב לה בתכנים של שיעורי העברית. זו הממלכה שלה. קטנה, אבל כולה שלה. אולי חבל שלא אמרה לו מייד, במקום, משהו על האוטונומיה שלה. שלא יחשוב שהוא יכול לקבוע עובדות בשטח... היא תוהה אם כדאי להתלונן אצל מישהו, אבל אין לה מושג אצל מי. רוברט? הוא לא יתערב. והיא בטח לא רוצה שיחשוב שהיא במצב רגיש מול יועד, עם ההרשמה הנמוכה והכל. סיימון הירשנזון? לא. הוא בכלל היסטוריון. מה זה נוגע לו. כן, העברית אוטונומית, זה תמיד היה היתרון שלה, אבל עכשיו פתאום אין לה מגן, פטרון רב כוח, בדיוק כשהיא זקוקה לעזרה.

כשברק מגיע בחג ההודיה היא לא יכולה להפסיק להתלונן על יועד. שוב ושוב היא מספרת לו כל פרט מהשתלשלות העניינים מאז תחילת השנה, כמו מורה בחטיבה שמלמדת סיפור קצר: אקספוזיציה, קונפליקט, נקודת שיא... אין לה למי עוד לספר. שלי כבר מכיר הכל בעל פה. ברק מקשיב לה, אבל ביום השני של החג נראה לה שהוא מאבד סבלנות. כמו אבא שלו, הוא לא יגיד מילה, אבל היא מכירה כבר את המבט הזה, הנודד, העיניים שצונחות. הראש שלו נמצא במקום אחר. להפתעתה ברק שואל: "למה בעצם את מתרגזת כל־כך?"

עכשיו היא מתרגזת מעצם העובדה שהיא צריכה להסביר לו. "מה זאת אומרת? לבוא ככה, להתנשא מעל כולם, כאילו לא נאה לו..." שוב היא מתחילה לספר על החוג בבית־הכנסת, על עדינה לוינגר... ברק קוטע אותה. הוא כבר שמע את הסיפור אתמול. "בסדר, אז הוא פוץ. הבנו. סו ווט? את יודעת כמה פוצים מסתובבים בעולם?"

"ואיך שהוא אמר לי עם הברברוסה... חשבתי שאני הולכת להתפוצץ! כזאת חוצפה..."

"אמא, את רואה את הזקנים בבית־כנסת שלך. לצעירים יהודים באמריקה נמאס מהדור שלכם, שמגן על ישראל בכל מחיר, לא משנה מה היא עושה..."

"זה לא נכון!" היא מתקוממת. "אני ממש לא מגינה על ישראל בכל מחיר. להפך, אני ביקורתית מאוד, בייחוד בשנים האחרונות, זה לא בסדר מה שעושים שם, בשטחים, אבל מכאן ועד השוואה עם גרמניה הנאצית..."

"תירגעי," ברק מבקש. "הוא לא אמר שישראל זה כמו גרמניה הנאצית."

"אז למה הוא התכוון עם הברברוסה הזה, תגיד לי? אה? מבצע ברברוסה, אתה יודע בכלל מה זה?"

עכשיו היא מתחרטת. כל־כך חיכתה לביקור של ברק, ועכשיו היא מתכתשת איתו כאילו הוא יועד, מתרגזת שהוא לא מתייצב לצידה מייד, נעלבת שהוא לא מצדיק אותה בלי סייג. היא הייתה רוצה לחבק אותו, כמו פעם, כשהיה הילד שלה, והיה רץ אליה בדמעות אם קיבל שפשוף בברך או מישהו הרביץ לו. היא רוצה לדבר איתו מלב אל לב, לשאול אותו מה קורה, למה הוא לא מספר כלום על עצמו. זה בסדר שהוא לא מתחתן, אבל איזה מין דבר זה שהיא לא יודעת כלום על החיים שלו, אם יש לו חברות - ואולי חברים? היא נזכרת פתאום בגילה - לא. זה לא. היא בכל זאת קצת מכירה אותו.

"בואי נפריד את העניינים הרגשיים מהבעיה המעשית," ברק מציע. "מה בדיוק הוא אמר לך?"

FOR CLASS USE ONLY
Permission by author

FOR CLASS USE ONLY - COPYRIGHTS PROTECTED

היא חוזרת על המילים, שעדיין דוקרות אותה: זה לא מקובל עלי, התכנים האלה. איזו חוצפה! לא מקובל עליו! מי הוא בכלל...

ברק לא מתרשם. "טוב. בסדר. זה לא מקובל עליו. זכותו. הוא הבוס שלך?"

"זה לא עובד בדיוק ככה אצלנו. אבל..." אבל ארבעים שנה אף אחד לא העז להתערב לה במה שהיא מלמדת. לא ברוס, לא תמר. אף אחד.

"הוא המעסיק שלך?"

"לא."

"את צריכה להגיש לו דו"ח על הביצועים שלך?"

"לא."

"יש לו סמכות לפטר אותך?"

"לא..." בעצם היא לא בטוחה. אבל לרוברט יש. ולו יש השפעה על רוברט...

"הוא התערב לך מאז בשיעור? אמר עוד משהו?"

"לא," היא נאלצת להודות.

"אז יאללה. מה את עושה עניין? תתמודדי ותעברי הלאה."

"אבל..." היא מנסה להתווכח.

"פינקו אותך יותר מדי באוניברסיטה," ברק פוסק. "אין לך מושג איך זה בעולם האמיתי. איזה חארות מסתובבים שם. איזה בוסים מזוינים."

הילד שלה נראה לה עכשיו עייף ומרוט. מה אוכל אותו? איזה בוס מתעמר בו? שום דבר הוא לא מספר לה.

8

חנוכה נופל מוקדם השנה, בתחילת דצמבר. היא מכינה את החומרים לשיעור. מספיק כשר בשביל אדון ברגמן־הררי, היא חושבת לעצמה בארס. בלי מכבים. בלי אנטיוכוס הרשע. מעטים נגד רבים. סתם כתבת צבע על הדונאט והסופגנייה. תמיד משעשע את התלמידים שלה לגלות שבישראל סמל החג הוא דווקא הסופגנייה, לא הלביבה. בשנים הטובות הייתה מזמינה את כל התלמידים אליה להדלקת נר ראשון. הייתה עומדת במטבח ומטגנת מאות לביבות, שהוגשו עם שמנת ורסק תפוחים. גם סופגניות הייתה מכינה. קטנות, ממולאות בריבת שזיפים ומגולגלות באבקת סוכר. מבצק מהיר של לבן, כמו של אמא שלה. ברק ויעל היו מסתובבים בין התלמידים, נהנים מהמהומה.

עכשיו היא ושלי מדליקים נר ראשון לבדם ואוכלים לביבות בטטה ברוטב שמנת ועירית, מתכון שלמדה מתמר. היא נזכרת שרצתה לקנות מתנות חנוכה לילדים, אבל מאוחר מדי: היא לא תספיק לשלוח.

חופשת הסמסטר המתקרבת ממלאת אותה התרוממות רוח. היא צריכה את פסק הזמן הזה. שלי והיא מתלבטים אם לנסוע לבקר את יעל באורגון או אולי לנוח כמה ימים בפלורידה. הם מוכרחים להתחמם קצת. אבל יעל מודיעה שהם נוסעים בחופשה להוואי. לחבר של ג'ף יש שם חווה אורגנית. וכך יוצא שהיא ושלי שוכרים דירה על החוף במיאמי. היא תמיד אהבה את מיאמי. לא אכפת לה מאלה שצוחקים על מי שנוסע לשם, כאילו זה בית־זקנים אחד גדול. אבל פעם, כשהיו בני ארבעים וחמש, חמישים, היה ברור לגמרי שהם לא כאלה. הם צעירים. עכשיו היא מגלה שיש פחות ופחות מהזקנים בני השמונים והתשעים שהיא זוכרת מפעם. עכשיו רוב הנופשים הם בני גילה. היא ושלי הולכים כל בוקר על החוף, ועוד פעם לפנות ערב, עם השקיעה.

"מה דעתך לעבור לכאן?" שלי שואל פתאום.

היא מביטה בו. "אתה רציני?"

"למה לא?"

"ומה עם ספרייה? איפה תעבוד על הספר שלך?"

FOR CLASS USE ONLY
Permission by author

FOR CLASS USE ONLY - COPYRIGHTS PROTECTED

שלי מחייך, אבל לא אומר דבר.

לפני החזרה ללימודים היא מספיקה לנסוע לשיקגו, לבקר את ברוס בדיור המוגן שלו. ברוס רזה ושרירי יותר מכפי שזכרה אותו. כן, הוא מחייך בסיפוק, כל בוקר הוא שוחה ואחר־כך הולך לחדר כושר. "את צריכה לראות את זה. בואי, אני אעשה לך אחר־כך סיור." אבל חנה אשתו נראית מחוקה כמעט, בשיער סתור, לבן כולו, וגוף שלדי שכמו איבד את שריריו. היא נתמכת בהליכון ומתנצלת: היא נפלה פעמיים בחודש האחרון. טוב שיש כאן שטיח, לא רצפת עץ כמו בבית הישן שלהם. בנס זה נגמר בכמה חבורות, לא יותר. חנה יושבת איתם קצת ופורשת לנוח. שוב היא מתנצלת: היא מאוד עייפה.

"היא ישנה רע בלילה," ברוס אומר בהנמכת קול אחרי שהיא יוצאת. את הקפה והעוגיות הוא מגיש לה בעצמו.

קצת לא נעים לה להטריד אותו בצרות שלה עם כל מה שיש לו על הראש, ובכל זאת, מי נשאר לה אם לא הוא? מה גם שצרות של אחרים יכולות להסיח קצת את הדעת מהצרות שלך. מי כמוה יודעת. היא מפרטת באוזניו את כל השתלשלות העניינים, ממש מהתחלה, מאז שיועד הגיע לריאיון העבודה הראשון שלו, לפני שנה כמעט: "והיו שם שתי מועמדות מקסימות, מברנדייס ומבר־אילן, ודווקא אותו הם היו מוכרחים לקחת, זה היה ברור שהוא המועמד המועדף, מהרגע הראשון, באופן פרדוקסלי, כמה שהוא התייחס אליהם גרוע ככה הם רצו אותו יותר," עכשיו היא מאבדת את הרסן, "מהתחלה הוא התנהג כאילו הוא עושה להם טובה שהוא מסכים בכלל ללמד אצלם, וזה דווקא עשה אותו עוד יותר מבוקש, למרות שכולם יודעים שזה פיקציה גמורה, הרי אם הייתה לו הצעה ממקום טוב יותר הוא היה מזמן לוקח אותה, ברור שזו ההצעה הכי טובה שהוא קיבל, אבל כולם מתייחסים אליו כמו לאיזו מתנה..." היא ממשיכה ומפרטת, לא חוסכת מברוס שום דבר. ההרצאה המשעממת שאי אפשר היה להבין ממנה אף מילה. איך קרא לאנשים הנהדרים מבית־הכנסת "חבורת זקנות", עדינה לוינגר, צוק איתן... תוך כדי כך היא מספרת לו גם על ההרשמה הנמוכה לעברית השנה. ממנו היא לא מתביישת. ברוס מקשיב לה בתשומת לב, מרוכז, שומע כל מילה. רק זה כבר גורם לה להרגיש טוב יותר. כשהיא מסיימת לדבר הוא מנחם אותה: "עברנו כבר דברים גרועים יותר, אין לך מה לדאוג. את מכירה את הטיפוסים האלה. הוא יישאר כאן שנתיים, שלוש, עד שימצא עבודה בעיר גדולה, ואז הוא יברח מפה כאילו שריפה רודפת אחריו. באחריות. רוצה להתערב?"

9

כשהיא חוזרת ללמד בינואר היא מגלה שנשרו עוד שני תלמידים מעברית למתחילים ואחד מעברית שנה שנייה - דניאל - זה שלמד אצל יועד בסמינר. היא שבה ומזכירה לעצמה שכל הסיכויים שזה רק מקרה, ובכל זאת היא אינה יכולה שלא לחשוד שהייתה כאן השפעה מצד יועד. כך או כך, שפל כזה בהרשמה מעולם לא היה לה. בסתיו ניחמה את עצמה שיותר גרוע מזה לא יכול להיות: בסמסטר הבא יהיה יותר טוב. כשרוברט נתקל בה היא מכינה את עצמה למגננה, אבל למרבה ההקלה הוא לא אומר שום דבר על ההרשמה. יש משהו שמטריד אותו הרבה יותר: "יועד מחפש לעבור מכאן."

"כן?" היא מנסה להיראות מודאגת, אבל מתקשה להסתיר את עליצותה. בדיוק כמו שברוס חזה. כמה הוא חכם!

"הוא הלך ל־MLA להתראיין בתחילת החודש ושמעתי שיש לו שני ראיונות בפברואר, אחד במרילנד ואחד איפשהו בניו יורק..."

"ניו יורק," היא חוזרת על המילים. לשם הוא הרי רוצה לחזור.

"אפסטייט ניו יורק," רוברט מחדד. "בינגהמטון נדמה לי."

אין לה מה לומר. כל מה שתגיד יסגיר אותה.

"כבר דיברתי עם הדיקן. ננסה לעשות משהו. להקדים לו את השבתון בשנה, או להוריד לו מההוראה בשנה הבאה, ולהעלות לו את המשכורת..."

FOR CLASS USE ONLY
Permission by author

FOR CLASS USE ONLY - COPYRIGHTS PROTECTED

פעם ראשונה שהיא שומעת דבר כזה. כבר התרגלה שרק ככה זה עובד כאן, תביא הצעת עבודה מבחוץ ותקבל כל מה שעולה בדעתך. לא תביא - תישאר לעולם עובד זוטר במשכורת רעב, כמוה. אבל להציע לו מראש, בלי שקיבל אפילו משהו... איזה מין דבר זה!

"מכת מנע," רוברט מסביר. "preemptive offer". הוא נראה מרוצה מעצמו כשהוא הוגה את המילים. "יש לך איזה רעיון?" הוא שואל. "מה אפשר להציע לו? מה יכול להגדיל את הסיכוי שהוא יישאר כאן?"

רוברט מתחנף אליה, היא יודעת. רוצה להחמיא לה, להראות שהוא מתייעץ איתה, שדעתה נחשבת. גם אילו היה לה איזה רעיון מוטב היה לה לשתוק. הרי היא רוצה שיועד ילך מכאן. אבל חשוב לה להראות לרוברט דווקא עכשיו שהיא משתפת פעולה, שהיא חלק מהצוות. "אולי משרד בספרות השוואתית," היא מציעה. "ככה, כשהוא יושב אצלנו, הוא מרגיש אולי שהוא לא ממש חלק מהם..."

רוברט זורח כולו. "רעיון גדול, אילנה! אני הולך לדבר על זה עם ג'יי עוד היום."

היא מרוצה מאוד מעצמה. גם הראתה לרוברט שאכפת לה, וגם תיפטר עכשיו מיועד.

*

איזו רוח של רצון טוב שורה על יועד. בפעמים הנדירות שהיא רואה אותו נחה על פניו הבעה חולמנית, רכה, כאילו הוא כבר לא כאן. הוא אפילו מחזיר לה חיוך קל כשהם נתקלים זה בזה. "שמעתי שאתה נוסע למרילנד," היא לא מתאפקת. "שיהיה לך בהצלחה. אני מחזיקה אצבעות."

יועד מביט בה. הוא נראה מעט מופתע. "תודה," הוא פולט.

כן, היא מחזיקה לו אצבעות, מתפללת שיזכה במשרה, שילך מכאן. ואז יפתחו את התקן מחדש, או שיפנו לרקפת או לקארן... היא עוצרת בעצמה. לא לרתום את העגלה לפני הסוסים.

רחלי מהקונסוליה מתקשרת אליה. יש סופרת ישראלית שמגיעה לאזור. היא תשמח להופיע בקמפוס, לפגוש קהל מקומי, לדבר עם הסטודנטים. "יש מצב, אילנה?"

מובן שיש. רחלי יודעת את זה. הן עובדות יחד לא מהיום. משתפות פעולה הרבה. יש למרכז ללימודים יהודיים כספים שנועדו להביא תרבות עברית לקמפוס. כל מה שהיא צריכה זה את החתימה של יועד - בכל זאת הוא איש סגל אקדמי, היא רק מרצה מן החוץ. היא מחליטה להיכנס למשרד של יועד. אם תכתוב לו אימייל זה יכול לקחת שלושה ימים עד שיענה. הדלת שלו סגורה. אצלה תמיד פתוח כשהיא נמצאת. הסטודנטים יודעים שתמיד אפשר להיכנס ולדבר. בכל זאת היא דופקת.

היא מוצאת אותו אוכל מגשון של סושי מעל שולחן העבודה שלו. החדר ריק כמעט. רק כמה ארגזים בפינה, לא פרוקים, עוד כמה עשרות ספרי ספרייה על המדפים, ופוסטר של איש בגיל העמידה, מקריח ומשופם עם תווי פנים עזים, בצבעי שחור לבן. היא מנחשת שזה היידגר.

"תשמע, אני לא רוצה להפריע, יש לי רק עניין פורמלי..." היא מתחילה להסביר, "יש לנו את הכסף, כל מה שאני צריכה זה את הגיבוי ממך, אם אתה רוצה אני אנסח את המכתב ואתה רק תשלח אותו בשמך, או ש..."

יועד מקשיב לה בפיזור דעת. אין בעיה, הוא מושך כתפיים. מצידו זה בסדר. רק שהיא זו שתצטרך לטפל בכל הביקור הזה. זה לא התחום שלו. וחוץ מזה הוא ממש עסוק עכשיו.

"כן, כן," היא ממהרת להסכים ומחניקה חיוך, היא יודעת בדיוק במה הוא עסוק. "אז תודה רבה, יועד. אתה יודע שמאוד חשוב לי להמשיך לקיים כאן תרבות עברית, וגם רחלי מהקונסוליה..."

"רגע," יועד קוטע אותה. בבת אחת הוא מתקשח, מזדקף. "הקונסוליה, אמרת?"

"כן..."

"תשמעי, אם הקונסוליה מעורבת אני לא מוכן להיות חלק מזה."

היא לא מאמינה לְמה שהיא שומעת. "מה?"

יועד בולע את גליל הסושי האחרון, מכניס את מקלות האכילה והמפית למגשית, סוגר אותה במכסה הפלסטיק השקוף ומעיף אותה אל פח האשפה שבפינה - לרגע נדמה לה שהוא משליך אותה לעברה, והיא נרתעת, אינסטינקטיבית.

FOR CLASS USE ONLY
Permission by author

FOR CLASS USE ONLY - COPYRIGHTS PROTECTED

"אני לא מוכן לעבוד עם הקונסוליה של מדינת ישראל," הוא אומר כשהוא גומר ללעוס.

"אבל למה?" היא לא מבינה. "בגלל המצב הפוליטי?" היא מנסה אחרי רגע.

"כן, בגלל המצב הפוליטי." יועד מבטא את המילים בלעג, כאילו הוא מדבר אל ילדה קשת תפיסה.

"אני לא מבינה את זה," היא אומרת יותר לעצמה מאשר ליועד. "אתה מבקר את הממשלה, מסתייג מהמדיניות שלה, זה מובן לי, אבל מה זאת אומרת לא לעבוד עם הקונסוליה? זאת הקונסוליה של מדינת ישראל, לא של הממשלה. אין לנו קונסוליה אחרת..." אין לנו מדינה אחרת, היא חושבת, אבל לא אומרת. מי היא שתדבר? כבר ארבעים וחמש שנה היא באמריקה. "אתה לא יכול להחליט ככה, חד־צדדית, שאתה לא עובד איתה..."

"אני לא יכול?" בקולו של יועד יש בוז והפגנת כוח: ברור שהוא יכול.

כבר לא אכפת לה מהקונסוליה, מתקציב התרבות. רק הצדק מעניין אותה עכשיו. "אבל איך אתה... ואם הולכים ככה, למה אתה מוכן ללמד באוניברסיטה אמריקאית אחרי מה שהם עשו לאינדיאנים? אתה יודע שהיו שבטים שישבו ממש כאן, איפה שהאוניברסיטה הזאת נמצאת? אה?"

יועד שותק. על פניו אותה הבעת רחמים מלגלגת כמו אז, כששאלה מה פתאום הוא עובד על הנאצי ההוא, היידגר.

"ובכלל," היא לא יכולה להרפות, "למה תמיד נטפלים לישראל? מדינות אחרות עושות דברים פי מאה גרועים יותר - תראה מה הולך עכשיו בסוריה, במצרים - הם היו מתים לקבל תנאים וחופש ביטוי כמו ערביי ישראל!"

גם על זה יועד לא טורח להשיב לה, אבל לא אכפת לה. היא לא יכולה לעצור בעצמה.

"...ולמה להסתכל תמיד רק על הדברים הרעים? תראה לי עוד ארץ שתוך חמישים, שישים שנה הצמיחה מדע ברמה כזאת, רפואה, חקלאות, תרבות..." היא מתלהבת, "איזה יצירה יש לנו! איזה אמנים, סופרים, פרסי נובל - כמה חתני פרס נובל יש בירדן או במצרים?"

עכשיו היא מתחרטת על הנאום שלה. אפילו לעצמה היא נשמעת כמו גננת. אבל מה היא יכולה לעשות? מרתיח אותה שצעירים כמוהו לא מבינים שהמדינה הזו היא נס, לא פחות מזה - שהם מתייחסים אליה כמובן מאליו, לא מבינים שכחוט השערה היה בין קיומה לבין... חס וחלילה מה היה קורה אם לא הייתה המדינה הזו.

"אני באמת רוצה להבין," היא מתעשתת, מדברת לאט, בקול מדוד: "מה כל־כך מפריע לך? מה גרם לך להחליט שאתה לא עובד עם הקונסוליה? זה השטחים?" היא מנסה. "ההתנחלויות?"

יועד כמו מהסס אם להשיב ברצינות. "התבשלתי עם זה כמה זמן אבל הקש האחרון היה בקיץ שעבר, בעזה."

"צוק איתן?" היא נזכרת בכתבה ההיא. "זה באמת נורא, לשני הצדדים. אבל..."

"אבל מה?" יועד פתאום להוט לקרב. "אלפיים הרוגים בצד אחד, שבעים ושניים בצד שני. חמש מאות ילדים מתים... הממשלה הזאת רוצחת ילדים בדם קר!"

"יועד," היא לא מתאפקת, נימת קולה גוערת בו, כאילו היא המורה שלו, "אתה מתעלם מכל ההקשר. אפשר לחשוב שהממשלה הזאת קמה יום אחד בבוקר והתחילה להפציץ את עזה. אנחנו יצאנו משם, נתנו להם את הרצועה בשביל שלום..."

"נתנו להם את הרצועה!" יועד מחקה אותה. "שמנו אותם תחת מצור. שני מיליון איש בבית כלא. בתנאים לא אנושיים."

"אנחנו יצאנו משם," היא נצמדת לעובדות, עם זה הוא לא יכול שלא להסכים, "והם ירו עלינו בלי הפסקה!"

"ירו כמה קסאמים. בעזה שכונות שלמות נמחקו. ילדים..."

"אבל גם הם יורים עלינו!" היא מתעקשת. "ותאמין לי שאם היו להם אמצעים כמו שיש לישראל הם היו יורים הרבה יותר. וגם אצלנו נהרגו ילדים -"

"ילד," יועד מתקן אותה.

"אבל הם מתכוונים להרוג אזרחים," היא מתנצחת איתו. "אנחנו לא. גם אם קרה שנהרגו זה לא היה

FOR CLASS USE ONLY Permission by author

FOR CLASS USE ONLY - COPYRIGHTS PROTECTED

בכוונה..."

יועד מביט בה בלעג ומעיר שהיא מוכיחה בעצמה את הטענה שלו: ישראל לא מתאמצת מספיק לא לפגוע באזרחים. לא אכפת לה מחיים של פלסטינים.

"אבל הם משתמשים באזרחים בתור הגנה!" היא מתעקשת. "זה רק מראה לך מי האנשים האלה..."

למה היא מתווכחת איתו? אין לה שום אפשרות לנצח. האיש עיוור לגמרי. בכל הכוחות שיש בה היא עוצרת בעצמה. היא לא באה אליו כדי להתווכח, אלא כדי להשיג משהו. "די, לא נריב. אני רק צריכה את החתימה שלך, זה הכל..."

יועד מביט בה בטינה. על מה הם דיברו עד עכשיו? לשם מה השחית את זמנו? "אמרתי לך, אני לא משתף פעולה עם הקונסוליה."

"אבל זה רק עניין פורמלי..."

"אני לא מתכוון לנהוג בניגוד למצפוני. יום טוב."

10

היא לא יכולה להירגע. שוב ושוב היא חוזרת בפני שלי על המילים שהוחלפו, מנתחת את המהלכים, מתרצת את התנהגותה, כאילו מישהו הטיל ספק בצדקתה. אין לה אף אחד חוץ משלי. אפילו מעדינה היא מתביישת. וגם מהחברות ממועדון הספר העברי. למה, בעצם? ברור שהיא בסדר. שיועד קיצוני עד עיוורון. ובכל זאת, היא יודעת, העובדה שלא הצליחה לשמור על יחסי עבודה תקינים עם הפרופסור החדש מעמידה אותה באור שלילי. לא משנה כמה תסביר ותתרץ, הרפש ידבק גם בה.

כל מה שנותר לה זה לקוות שיועד יקבל את אחת המשרות שפנה אליהן ויפטור אותה ואת האוניברסיטה הזו מנוכחותו בשנה הבאה. אפילו לא אכפת לה מגורלו של התקן. מצידה שייקחו אותו, שלא יהיה פרופסור לעברית, ובלבד שלא תצטרך עוד לעבוד עם יועד ברגמן־הרר.

פברואר דווקא נוח יחסית השנה. כולם מציינים את זה בשיחות חולין. אבל לה קשה עם החורף הזה, בעיקר עם החושך. היא נזכרת בהצעה של שלי לעבור לפלורידה. אולי זה לא כזה רעיון רע. כשהציע לה חשבה שזה טירוף. מה יש לה שם? היא לא מכירה שם אף אחד. אבל מה יש לה כאן, היא חושבת עכשיו כשהיא עושה את הדרך מהשיעור שלה אל המכונית מתחת לשמים קודרים, חשוכים כמעט, בשעת אחר צהריים מוקדמת. מי יש לה כאן? כמה חברות מבית־הכנסת? ברוס הלך. תמר נסעה. גם הילדים לא כאן.

בתחילת מרץ רוברט תופס אותה ומגלה לה בהנמכת קול שיועד לא קיבל את העבודה במרילנד. "הוא עוד לא יודע את זה בעצמו. פשוט יש לי מכר שם בוועדה והוא הודיע לי אתמול שהם הציעו את זה למישהו אחר..." הוא מחכך את ידיו בהנאה. "עכשיו נשאר רק לראות מה קורה עם בינגהמטון. אם כי זאת בעיה הרבה יותר קטנה," הוא מוסיף. על פניו חיוך שבע רצון. "אני לא רוצה לספור את התרנגולות לפני שהן בקעו מהביצים, כמו שאומרים, אבל דיברתי עם ריצ'רד ונראה לי שיהיה בסדר..."

הלב שלה צונח. אז הוא כן יישאר כאן. לפחות תוכל לשמוח לאידו, לראות אותו מושפל. היא מתאפקת לא לשאול את יועד אם שמע משהו ממרילנד, אבל ממילא אין לה הזדמנות. בפעמים הנדירות שהוא נתקל בה הוא חולף על פניה במהירות, מתעלם ממנה, ואולי רק מעמיד פנים שלא הבחין בה.

רוברט ממשיך לעדכן אותה. מתברר שבבינגהמטון יועד דווקא עשה רושם עצום. "הם מאוד רוצים אותו. אני לא יודע מה יהיה. אנחנו נצטרך לעבוד מאוד קשה כדי לשמור אותו."

"הוא בטח מעדיף את ניו יורק," היא מנסה.

רוברט מחווה בידו בזלזול. "אפסטייט ניו יורק," הוא מדגיש. "הייתי שם פעם. חור שקשה לדמיין. העיר דווקא נחמדה, עיר אוניברסיטה - אם כי שלנו הרבה יותר שווה," הוא מתפאר, כאילו אותה הוא מנסה לשכנע, לא את יועד, "אבל הבידוד! שלוש וחצי שעות מניו יורק, שעתיים וחצי מרוצ'סטר, שעה אפילו מקורנל... אם היו מציעים לו מקורנל אז באמת היינו בבעיה, אבל בינגהמטון... את לא יודעת מה זה," הוא

FOR CLASS USE ONLY
Permission by author

FOR CLASS USE ONLY - COPYRIGHTS PROTECTED

מתלהב. "תסתכלי פעם במפה, קוראים לזה ניו יורק אבל בעצם זה תקוע באמצע בין פנסילבניה הכפרית לערבות של קנדה."

היא מתאמצת להדביק את עצמה בהתלהבות שלו ולא להסגיר את תחושותיה, ובכל זאת היא לא יכולה להתאפק. "בשבילנו כמובן זה עניין אחר, אבל בשבילו... אולי עדיף לו שם. מבחינה מקצועית, אני מתכוונת."

שוב רוברט מנופף בכף ידו בביטול. "בדקתי, מה את חושבת. עשיתי עבודה יסודית. אין לו עם מי לדבר שם. אין שם אף אחד רציני בספרות גרמנית, אין מרכז ללימודים יהודיים כמו אצלנו, רק כמה אנשים מפוזרים פה ושם. אני מקווה שיהיה לו מספיק שכל לדעת מה טוב בשבילו."

היא מהנהנת ומקווה גם היא שיועד יחליט שיותר טוב לו במקום אחר. רק אחרי שהיא נפרדת מרוברט היא מגלה בהקלה שגם הפעם לא אמר מילה על ההרשמה הנמוכה.

רוברט, משום־מה, מתעקש לעדכן אותה במשא ומתן עם יועד. כאילו היא אשת סודו. כאילו היא מעוניינת ממש כמוהו שיועד יישאר כאן. בארשת ניצחון הוא מבשר לה שהשיג ליועד העלאה בשכר. "יופי," היא מנסה לחייך, למרות שבפנים היא מבעבעת: ארבעים שנה היא עובדת בפרך, קורעת את התחת - היא לא מתביישת לומר - ואף אחד לא דואג לה להעלאה. עכשיו הפשפש הזה, חצי ממנה בגיל, הולך להרוויח פי שניים ממנה. שבוע לאחר מכן רוברט מדווח שעניין המשרד בספרות השוואתית סודר. "זה היה מהלך ממש מבריק, אילנה - כל הכבוד על הרעיון!" עכשיו הוא הולך לדבר עם יועד בעצמו. זאת האסטרטגיה הכי טובה, מניסיונו. הוא ישאל אותו ישירות: מה ישאיר אותך אצלנו?

"את לא תאמיני מה אנשים מבקשים," רוברט אולי הבחין בארשת הספקנית על פניה. הרבה פעמים דברים שנראים טריוויאליים מכריעים את הכף, הוא מספר לה. מינוי עונתי למשחקי הכדורגל של נבחרת האוניברסיטה. מקום חניה שמור... "אבל דווקא אם הוא ירצה חניה זאת יכולה להיות ממש בעיה..." שוב פניו מתכרכמים. "יהיה יותר קל לתת לו עוד תוספת במשכורת."

היא מהנהנת, וחושבת לעצמה שהלוואי שיועד יציג דרישות מופרכות, כאלה שלא תהיה להם ברירה אלא לדחות, ומרוב עלבון יסתלק מכאן.

"אולי קביעות מוקדמת?" היא מנסה, בתקווה שרוברט יבטל את הדברים - איפה! על סמך מה? - אבל רוברט דווקא מסכים: "חשבתי על זה בעצמי. הספר שלו על היידגר התקבל לפרסום. כבר נתנו קביעות על סמך ספר שעוד לא יצא לאור..."

רק לחכות נשאר לה, בינתיים. לחכות ולראות מה יהיה. על התוצאה ממילא היא לא יכולה להשפיע. קשה לה: תמיד הייתה גרועה בלהמתין בסבלנות. היא צריכה לעשות משהו, אחרת היא משתגעת. היא משקיעה בשיעורים מעל ומעבר, אף פעם לא הכינה אותם בכל־כך הרבה תשומת לב. אבל גם היא נאלצת להודות שארבעה תלמידים לא מספקים לה עבודה כמו חמישה־עשר. היא הייתה יכולה לכתוב את הזיכרונות שלה, כמו שרצתה. המבוא לכתיבת ממואר הסתיים, והיא לא נרשמה לסמסטר האביב. סך הכל הקורס הזה היה די אכזבה. אבל המילים לא באות לה. עדיין היא לא יכולה להחליט באיזו שפה לכתוב. העברית רחוקה ממנה מדי. האנגלית בלתי מושגת.

בזמן שהיא מכינה ארוחת ערב נופלת לה העין על עיתון הקמפוס ששלי מקפיד לאסוף כל יום בדרך לספרייה, להתעדכן במה שקורה. לרוב הוא הולך לפח בלי שנפתח. אבל משהו לוכד את עינה בכותרת הראשית, הגדולה מהרגיל, שלוש אותיות: בי, די, אס, והיא מתיישבת ליד השולחן בפינת האוכל וקוראת בתשומת לב. אולי זו טעות. פעם כבר חשבה שזה הגיע לכאן. ראתה בקמפוס שלט עם האותיות BDS והלב שלה נפל, ובסוף מה? פרסומת לאיזו חנות בשם בלק דיאמונד ספורט. אבל הפעם זה הדבר עצמו, מה שחששה ממנו: חרם, משיכת השקעות, סנקציות. מזמן שמעה על דברים כאלה בבוסטון, בסן פרנסיסקו, בניו יורק, אבל כאן?

"שלי!" היא קוראת. "שלי - אתה יכול לבוא?"

ביחד הם פותחים את המחשב, מנסים להבין במה מדובר. שלי יושב מול המסך, מפרש לה: "בינתיים נראה

FOR CLASS USE ONLY
Permission by author

FOR CLASS USE ONLY - COPYRIGHTS PROTECTED

שרק הוציאו איזה קול קורא לאוניברסיטה, לבקש להחרים מוצרים ישראליים בקפטריה ולמשוך את ההשקעות שלה מקרנות שמשקיעות בישראל. אבל משם זה יכול להתגלגל הלאה, בסטנפורד וברקלי הסנאט של הסטודנטים העביר החלטות להחרים את ישראל, ולמרות שזה רק אקט סמלי, זה לא הסנאט של האוניברסיטה, שאלוהים ישמור, בכל זאת, מבחינה מוראלית, וההשפעה שיש לזה על הסטודנטים היהודים..."

"מי חותם על דבר כזה?" היא משתאה.

שלי נאנח. "תתפלאי. לא מעט אנשים. אפילו יהודים..."

"לא יכול להיות!"

"בואי נבדוק," שלי מציע, ומגולל את הטקסט של העצומה למטה, עד לרשימת החותמים. את רוב השמות היא לא מזהה, להוציא איזה פרופסור כוכב לספרות אנגלית, וקלאוס הוֹפֶּה, פרופסור לספרות גרמנית, שמצליח להרתיח אותה במיוחד: הוא! איזו זכות יש לו...

"תראי," שלי מצביע, ומול עיניה מזדקר שמו של חותם נוסף: יועד ברגמן־הררי, החוג ללימודי המזרח התיכון.

שום דבר, כביכול, לא אמור להפתיע אותה אחרי ההיתקלות האחרונה שלהם, ובכל זאת היא המומה. כל החודשים האחרונים חולפים מולה: בהתחלה חשבה שהוא פשוט סנוב, מתנשא על האוניברסיטה, מתגעגע לניו יורק. אחר־כך עלה בדעתה שהוא שמאלני, ברור, כמו כל האקדמאים, וגם קצת אנטי דתי, כמו כל הישראלים - איך עשה פרצוף בזמן הקידוש אצלה בבית, וסירב לדבר בבית־הכנסת. אבל לא עלה על דעתה שהוא פשוט יהודי־שונא־עצמו. לחתום על העצומה הזאת! אבל לא. זו לא שנאה עצמית. יועד ברגמן־הררי מאוד מאוד אוהב את עצמו. הוא פשוט שונא ישראל, פשוטו כמשמעו.

"חייבים לעשות משהו," היא אומרת לשלי. "אבל מה?"

שלי חושב רגע. "עצומת נגד. ככה זה עובד. בסטנפורד מאה פרופסורים חתמו על עצומה נגדית, יהודים ולא יהודים. יש כוח לדברים האלה."

היא ועדינה יושבות עד חצות כמעט אצלה בבית ומנסחות את העצומה שלהן. שלי משתתף, נותן עצות. למרות הכעס העצום, על יועד, על העצומה, נעים לה להעביר את הערב עם שניהם, בתחושת שליחות. למחרת העצומה נשלחת לכל המכרים שלהם, ובכל זאת היא עושה עבודת שטח, כותבת מכתבים אישיים, מרימה טלפונים, מדברת אישית עם כל הפרופסורים שחברים בבית־הכנסת שלה. התגובות חיוביות, כמובן, כולם רוצים לעזור, אבל היא מתאכזבת לגלות שהעצומה לא מעוררת את הלהט שציפתה לו. חלק מהנהנים ואומרים שזה לא סיפור חדש, ככה זה. אחרים מצננים את ההתלהבות שלה - "זה בלתי נסבל! פרופסור לספרות עברית ויהודית תומך בחרם על ישראל!" - ומזכירים לה את חופש הביטוי המפורסם של אמריקה, התיקון הראשון לחוקה... "נו, גם אנחנו לא מתים על זה, אבל זכותו... בשם חופש הביטוי." ויותר מכול מרגיזים אותה אלה שמסרבים לחתום בטענה שהם "לא מתעסקים בפוליטיקה". יפי נפש. בגללם יפסידו את המערכה.

היא מנסה לארגן את הסטודנטים שלה לעשות משהו. להעביר החלטה על תמיכה בישראל באגודת הסטודנטים. לכל הפחות לשלוח מכתב לעלון הקמפוס. אבל הסטודנטים שלה נרפים, לא להוטים לקרב, מביטים בה מפוהקים - עדיין לא התעוררו בעשר בבוקר.

לבסוף היא לא מסוגלת להתאפק ונוקשת על דלתו של יועד, להגיד לו מה דעתה על כל העסק הזה. זה לא בסדר, היא נוזפת בו. אתה חושב שככה אתה מוצא חן בעיני הקולגות שלך, אבל תן לי להגיד לך מניסיון של הרבה שנים: זה בדיוק להפך. אף אחד לא אוהב את מי ששונא את עצמו. ושתדע לך, היא מוסיפה, שזה גם ממש לא יעזור לך בקביעות. יש כאן הרבה פרופסורים שתומכים בישראל, יהודים ולא יהודים, בכל מיני עמדות בכירות, אנשים שיֵשבו בוועדה שתחליט על הקביעות שלך. יש שיקולים רחבים יותר, תורמים יהודים לאוניברסיטה שתאמין לי שאתה לא רוצה להרגיז, אני במקומך הייתי מאוד נזהרת."

על פניו של יועד ארשת מסוגפת של קדוש נוצרי. "המצפון שלי יותר חשוב לי מהקביעות," הוא מודיע.

FOR CLASS USE ONLY
Permission by author

FOR CLASS USE ONLY - COPYRIGHTS PROTECTED

"אבל תודה רבה שאת מתעניינת במצב התעסוקה שלי. הסירי דאגה מליבך. הציעו לי השבוע קביעות מוקדמת."

מפניו של יועד היא מסיקה שהוא מפיק הנאה מרובה מההבעה שעל פניה.

"אז... זה אומר שאתה נשאר כאן?"

על פניו של יועד עולה חיוך אניגמטי: "תלוי."

"תלוי במה?" היא לא מתאפקת.

הוא מושך כתפיים. "בכל מיני דברים קטנים שאני צריך עוד לסגור."

11

ריצ'רד אולסון, דיקן הפקולטה למדעי הרוח, קם ממקומו כשהיא נכנסת ולוחץ את ידה. "אני שמח לפגוש אותך סוף־סוף, אילנה. שמעתי עלייך הרבה."

הוא מחייך אליה, והיא מתאמצת להתגבר על תחושת הבטן המעיקה. ארבעים שנה היא מלמדת כאן ואף דיקן לא טרח לפגוש אותה.

"שבי," מזמין אותה הדיקן. על הכיסא השני יושב רוברט. הוא לא מביט בה, נמנע מקשר עין. עכשיו גם ריצ'רד משיל מעליו את המעטה החלקלק, המקצועי. פתאום הוא נראה נבוך משהו. ולמרות שהיא חושדת עדיין היא לא מאמינה כשריצ'רד מתפתל ומדגיש שזה חלילה לא אישי, להפך, הם אסירי תודה לה על השנים שלימדה כאן, על העבודה הנפלאה שעשתה, התוכנית לעברית שבנתה, מאפס ממש. "פשוט, מסתמן שיועד ברגמן־הררי יהיה כאן עוד הרבה שנים פרופסור לספרות עברית ויהודית, וכיוון שדי ברור שאין ביניכם התאמה," הוא מנסח בדיפלומטיות, כאילו האחריות מוטלת באופן שווה על שניהם, "אז חבל ששניכם תסבלו ותייצרו עוד מתח שיטלטל את המערכת." לרגע הוא משפיל את עיניו אל הניירות שמונחים על שולחנו. "ואני רואה שאת ילידת 1948, כך שממילא היית נשארת עוד שנתיים, מקסימום שלוש, אז מה זה משנה שנה פחות או יותר, ועם העניין הכספי," הוא מבטיח, "נוכל להסתדר, האוניברסיטה תבוא לקראתך ותפריש במקומך עוד שנתיים לביטוח לאומי, כדי שתהיי זכאית למקסימום בגיל שבעים, כך שכלכלית זה אפילו יוצא לך כדאי להפסיק לעבוד."

"ושלי פרש..."

היא מסיבה את ראשה אל רוברט. אלה המילים הראשונות שהוא משמיע. "תוכלו לבלות יותר זמן יחד," הוא מציע.

אף אחד לא מזכיר את ההרשמה הנמוכה השנה, אבל היא תלויה ועומדת ביניהם בחדר. ריצ'רד מתעקש ללחוץ שוב את ידה לפני שהיא יוצאת משם. ננסי, העוזרת שלו - אף אחד לא אומר יותר מזכירה - תשב ותעבור איתה על כל הפרטים. היא מהנהנת, מתחמקת ממבטו של רוברט, מנסה למהר החוצה אבל רגליה כמעט מסתבכות זו בזו. רק אחר־כך, במשרדה, היא מבינה: זה היה אחד התנאים שיועד הציב כדי שיסכים להישאר כאן. היא הייתה אחד הדברים הקטנים שצריך לסגור.

12

היו רגעים ששקלה לוותר על חגיגת יום העצמאות. יום העצמאות האחרון שלה כאן. בסוף מצאה בעצמה כוחות. ארבעים שנה לא החמיצה אף חגיגה. מה פתאום עכשיו? היא מוציאה מהארון את הפוסטרים שהכינה בשנים קודמות. הטפטפות החסכוניות. הפטנטים הרפואיים. אומת הסטארט־אפ. את התמונות שגזרה מעיתוני הסברה ושבועונים: הכנרת. החרמון. פריחה בנגב. מכתש רמון. לבדה היא מארגנת את השולחן, פורשת מפה לבנה, מקשטת בנייר קרפ בצבע תכלת ודגלונים. גם טייפ ודיסקים הביאה איתה: אריק איינשטיין, חוה אלברשטיין, מתי כספי, וגם דברים חדשים יותר: ריטה, רמי קליינשטיין, אהוד בנאי.

היא מתייצבת בדוכן המאולתר שלה עם נואה שטורמן ושירה שליין, שלמדו אצלה לפני שנתיים ובעוד

FOR CLASS USE ONLY
Permission by author

FOR CLASS USE ONLY - COPYRIGHTS PROTECTED

שלושה שבועות יגמרו את התואר שלהם. מעטים עוצרים אצל השולחן להתכבד בביסלי ובמקופלת. במבה אסור. גם זה עניין של השנים האחרונות: להתחשב ברגישים לבוטנים.

בדוכן ממול פעילות ערה. אין לה מושג מה זה בדיוק. השלטים מגובבים: זוכרים את יום הנכבה. הזדהות עם פלסטין. ערבים ויהודים למען השלום. אנשים עוצרים להתעניין, להתווכח. הסטודנטים שמאיישים את הדוכן מאירים פנים, מסבירים בסבלנות, מחלקים בקלאווה וממתקים ועלונים באנגלית וערבית. היא נרתעת אינסטינקטיבית מהכאפייה האדומה שאחד מהם כורך סביב צווארו ומהדגל שמתנוסס מעל באדום, ירוק ושחור. היא יודעת: דגל פת"ח. יועד ברגמן־הררי עובר שם ומתקבל בחיבוקים. עכשיו היא מזהה מאחורי הדוכן את דניאל, שהיה בכיתה שלה בתחילת השנה, ואת עלאא, הבן של רוברט והיבא.

כשהיא חוזרת הביתה מחכה לה הודעה מיעל: תתקשרי אלי. היא מהססת. בקושי יש לה כוחות. ומי ערב שתצליח להתאפק ולעצור בדמעות? ובכל זאת, כמה פעמים יעל מבקשת שתתקשר אליה? תמיד צריך לרדוף אחריה. יעל עונה מייד, כאילו חיכתה על הקו. בפעם השנייה השבוע היא מתקשה להאמין למה שאומרים לה. כמו אצל ריצ'רד, אבל להפך. "את רצינית? תאומים?"

יעל מתנצלת שלא סיפרה לה מוקדם יותר. כבר היו לה כמה הריונות שלא נגמרו טוב.

"אוי, יעלי, אני כל־כך..."

המילה שמחה מחטיאה את התחושות שלה. התעלות. הקלה. גם חשש. שרק ייגמר טוב הפעם. שהכל יהיה בסדר. סיליה בדיוק סיפרה לה שג'ון וקיילה לקחו את הקטן למרכז להתפתחות הילד. אפילו הם הבינו סוף־סוף שאי אפשר עוד לטמון את הראש בחול.

13

שום דבר לא נצחי, היא מנחמת את עצמה. לא היא. לא יועד ברגמן־הררי. לא האוניברסיטה הזאת. אפילו לא העברית. היו שנים טובות. היא צריכה לשמוח עליהן. ויהיו עוד שנים טובות. יהיו נכדים. היא תיסע אליהם לביקורים ארוכים. תעזור ליעל. עכשיו יהיה לה זמן. בדצמבר הם ישכרו דירה בפלורידה במקום לא יקר. לא יצטרכו עוד לסבול כאן בחורפים. שלי ייקח איתו את הספרים שהוא צריך. היא תעבוד על הזיכרונות שלה. יהיה לה זמן, סוף־סוף. היא תכתוב על השנים הטובות. להזכיר אותן. שלא יישכחו. צריך שיֵדעו שהייתה פה פעם תוכנית לעברית. כיתות מלאות. שהעמידה מאות, אולי אלפי תלמידים. הם כתבו וקראו מימין לשמאל. נאבקו ברי"ש ובחי"ת ובשוא הנע. למדו שנתיים מלאות וחלק המשיכו גם לשנה שלישית. קראו שירים של אמיר גלבע ורחל וזלדה וסיפורים של עמוס עוז ואתגר קרת וגם עיבודים של עגנון. היא תכתוב איך הגיעה לכאן, צעירה ומלאת התלהבות, ללמד שנה, לטעום את החיים באמריקה. לא עלה בדעתה שכאן תסיים את חייה. היא תכתוב איך הכירה את שלי כשהייתה כמעט בת עשרים ושבע - לא צעירה עוד. איך בעלת הבית שלה החליטה שמוכרחים למצוא לה מישהו והפעילה את כל החברות שלה מהדסה ומבית־הכנסת. "הוא לא בחור עם הרבה כסף, אבל הלב שלו זהב טהור," ככה אמרה לה על שלי, והיא הסכימה לפגוש אותו מייד. לא חבל לך לאבד דיירת טובה כמוני? שאלה את בעלת הבית כשהתארסה, ופרל גוטברג אמרה שלחתן בחורה יהודייה זו מצווה ששווה לה יותר מכל כסף. היא תכתוב את הסיפור הזה. ברק ויעל לא יודעים. פעם התביישה לספר. שיֵדעו שככה הכירו. עכשיו לא אכפת לה. יותר מפחיד אותה שהסיפור הזה יישכח. וגם התאומים ירצו אולי לקרוא פעם, מי יודע. היא תספר על הילדות שלה, על השנים הצעירות, איך גידלה את אמא שלהם. איך לימדה עברית. תכתוב על השנה האחרונה באוניברסיטה, על כל מה שקרה לפני שהפכה לסבתא שלהם. פתאום היא מתמלאת תחושת דחיפות, פותחת את המחשב במסמך שכבר חודשים היא מתחבטת בו, ויש בו רק משפט בודד.

It wasn't a very good time for Hebrew.

עכשיו היא יודעת כבר שתכתוב באנגלית. היא רוצה הרי להזכיר, לא להעלות זיכרונות. מי יקרא אם תכתוב בעברית? חשוב לה שיעל וברק יוכלו לקרוא את זה. שגם הילדים של יעל יקראו יום אחד. שלי יעזור לה אם תסתבך. ממנו היא לא מתביישת. בכלל, האנגלית שלה לא גרועה כל־כך. וממילא זה לא זמן טוב לעברית.

FOR CLASS USE ONLY
Permission by author